

Nr. 11
10. septbr. 1967

Ny metode for
spildevands-
undersøgelse
Storstilet
tysk projekt
De danske
Mergelselskaber
De samvirkende
Plantningsforenin-
gers årsmøde
Hedeselskabets
centralplanteskole
Litteratur

88. årg.
Oplag: 18.600

HEDESELSKABETS TIDSSKRIFT

P errot

vandings- anlæg

PUMPER - RØR - SPRINKLERE

HØJESTE KVALITET FRA INDERST TIL YDERST

- 1 Hætte af kunststof over drejefjeder
- 2 Galvaniseret svingarm
- 3 Aksel af rustfrit stål
- 4 Studs for bøgdyse, sektorudstyr eller vende-
indretning
- 5 Dyse med metalmundstykke
- 6 Sikringsanordning mod sand
- 7 Perfekt tætningsystem

AUTORISERET AF LANDBRUGSMINISTERIET

S.C.SØRENSEN A/S

HJØRRING
(0891) 1500

FREDERIKSHAVN
(084) 2 17 00

AALBORG
(08) 13 25 00

RANDERS
(06) 42 11 11

AARHUS
(06) 13 10 11

HERNING
(07) 12 47 00

HORSENS
(05) 62 11 11

ESBJERG
(051) 2 26 00

ODENSE
(09) 14 11 11

KØBENHAVN
(0179) SØ 8501

KONSULENT: HANS JØRGEN HANSEN . GREDSTEDBRO . TELEFON (054) 3 10 06

TRONHOLM VÆGFLISER

hvide og farvede, i 2 størrelser:
151 × 151 mm og 108 × 108 mm.

SPHAGNUM (tørvestrøelse).

LYPI

grønpiller, fremstillet af frisk lucerne og græs.

PINDSTRUP MOSEBRUG SAVVÆRK OG EMBALLAGEFABRIK

v/ JOHS. F. LA COUR - PINDSTRUP

TELEFON (06) 39 61 00 - TELEX 4272

INGEN KAN HAMLE OP MED

»Man skulle være blæksprutte« har De sikkert tit ønsket når De havde brug for ekstrahjælp. International Harvester's alsidige entreprenormaskiner er naturligvis ikke blæksprutter, men deres lynhurtige arbejdsgang giver indtryk af at de er 8 eller 10 armet. En IH loader løser Deres jordopgaver fra det øjeblik De sætter starteren til. Ingen tidsplide ved forvarmning, de kører med det samme og hele dagen. Overbevis Dem ved en demonstration om at ingen kan hamle op med disse skovmaskiner.

Forlang venligst prospekt og katalogmateriale.

D-85 LOADER.
40 HK
0,573 m³

B-100 LOADER.
50 HK
0,765 m³

150 LOADER.
75 HK
6-cyl., 1,147 m³

175 LOADER
120 HK
6-cyl., 1,520 m³

250 LOADER.
150 HK
6-cyl., 1,911 m³

I.H.-mærket har gennem generationer overalt på kloden været garanti for højeste kvalitet og service

INTERNATIONAL HARVESTER

HORSENS KØBENHAVN RINGE RINGSTED ÅRHUS C

MASSEY-FERGUSON

DEN GULE LINIE

Et fuldt moderne-
entreprenørsæt
bestående af tre
gennemprøvede
enheder: Massey-
Ferguson traktor -
læsser og grave-
maskine.

MF 250 LÆSSER

En robust og alsidigt konstrueret
frontlæsser, udstyret med mekanisk
parallelstyring af skovlen.
Løftekapacitet: 1400 kg til fuld højde.
Transportkapacitet: 2500 kg.

MF 3303/3305

Industritraktorer med den kendte
59 hk Perkins dieselmotor. MF 3305
har torqueconverter og hydraulisk
vendegear. Powerstyring og
differentialspærre er standardudstyr.

MF 252 GRAVEMASKINE

Største gravedybde: 3,96 m.
Sideforskydningen sker fra førersædet.
Stor løfteevne. Samme sæde
benyttes både til kørsel og gravning.
Derfor er kun eet førerhus nødvendigt.

D10

NORDISK TRACTOR COMPANY A/S

Borgmester Christiansens Gade 55 Kbh. SV.

Viborg Byes og Omegns Sparekasse

Telefon (076 1) 1400 (4 lln.)
Sct. Mathiasgade 68

Kontortid: Kl. 9-15
Lørdag lukket
Aftenekspedition:
Fredag kl. 18.30-20

Filialer:

Karup
Flyvestationen Karup
Mammen
Løgstrup

Til alle slags bygninger:

DANSK ETERNIT

Tag- og vægbeklædning

DANSK ETERNIT FABRIK A/S
AALBORG

Salgskontor:

Nr. Farimagsgade 15, Kbh. K
Telefon: Minerva (01 54) *2222

Hammerum Herreds . Spare- og Laanekasse

Tlf. Herning (07) 12 37 33 (fl. lln.)

Kontortid:
Mandag-Fredag 10-16
Fredag tillige 18-19.30

Hellestrup Planteskole

Ejer:

Gosch Tændstikfabr. A/S
Sorø . Tlf. Fulby (03 608 133

Specialplanteskole
for Hybridasp

Bjerringbro Cementvarefabrik

Telefon Gentofte 938
Bjerringbro (076) 8 11 11

Alle Δ mærkede rør
imprægnerede og
uimprægnerede

Stort lager
Alltid leveringsdygtig

A/S Plantningselskabet Sønderjylland

afholder ordinær gene-
ralforsamling lørdag d.
30. september 1967 kl.
11.30 på Hotel Tønder-
hus, Tønder.

Dagsorden efter lovene.
Bestyrelsen.

CARLO MORTENSEN

Viborg

TELEFON (076 1) 355

— BOGTRYK
— OFFSET
— KARTONNAGE

Hedeselskabets Tidsskrift

Nr. 11

10. septbr. 1967

88. årg.

udgår 16 gange årligt og sendes til selskabets medlemmer. Annoncer til Hedeselskabets hovedkontor, Viborg, telf. 1340. Annoncepris 70 øre pr. mm. Medlemsbidraget er enten årlig mindst 10 kr. eller én gang for alle mindst 200 kr. Redaktør: H a r. S k o d s h ø j. Redaktionsudvalg: Afdelingschef, skovrider B. Steenstrup (formand), afdelingschef N. Venov og distriktsbest. J. Alsted. Carlo Mortensens Bogtrykkeri, Viborg.

Indhold: Ny metode for spildevandsundersøgelse. — Storstilet tysk projekt. — De danske Mergelselskaber. — De samvirkende Plantningsforeningers årsmøde. — Hedeselskabets Centralplanteskole. — Litteratur.

Forsiden: Langsomt skifter de gamle afgravede brunkulslejer udseende. Det er adskillige år siden, produktionen ophørte i dette leje mellem Sdr. Følding og Borris tæt syd for Skjernåen. Man kan nu se, at tilplantningen er slået an, selv den næsten sterile sandbund mellem toppene er blevet dækket af en fattig vegetation. Fot. has. 1967.

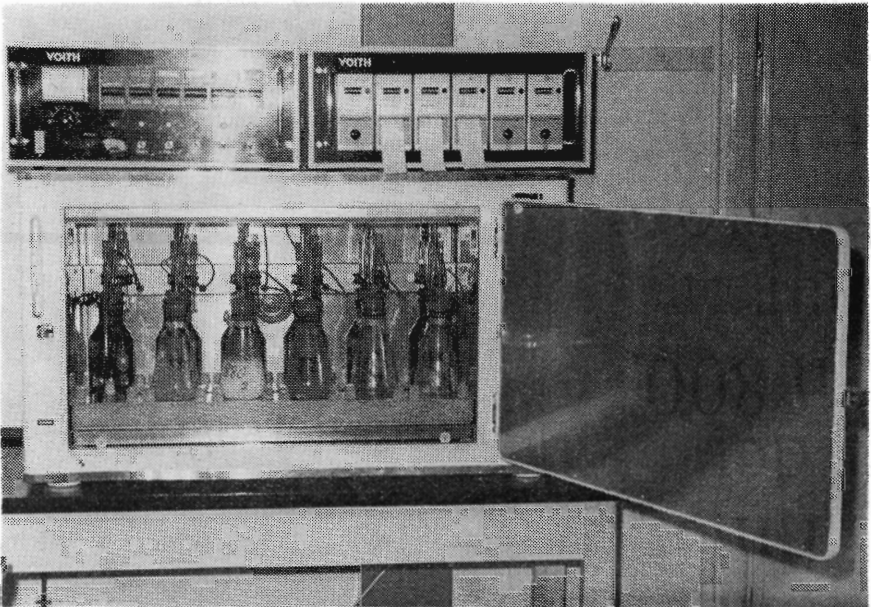
Ny metode for spildevandsundersøgelse

Med anledning i Hedeselskabets 100-års jubilæum i fjor skænkede Kreditforeningen af jyske Landejendomsbesiddere i Viborg Hedeselskabet 50.000 kr. til anvendelse efter Hedeselskabets eget ønske.

Dette beløb har nu fundet anvendelse til indkøb af et fuldautomatisk anlæg, en Sapromat, til bestemmelse af spildevands forureningsgrad. Det er det første i sin art, der er indkøbt til Danmark. Lederen af Hedeselskabets laboratorium, civilingeniør J. Frederiksen, og afdelingschef N. Venov, Hedeselskabets kulturtekniske afdeling, blev opmærksom på apparaturet, da det i fjor blev demonstreret på en spildevands-kongres i München. Det er leveret til Hedeselskabets laboratorium i Viborg gennem H. Struers chemiske Laboratorium.

Ved en sammenkomst på Hedeselskabets hovedkontor fik Kreditforeningens to direktører, den administrerende direktør E. Wittrup og den landbrugskyndige direktør H. Sørensen, Peterslund, Ø. Assels, det kostbare apparatur forevist og demonstreret. Der blev fra gavegivernes side givet udtryk for glæde over, at Kreditforeningen her havde været med til at løse en meget aktuel opgave.

Apparaturet efterligner processen, der foregår i et rensningsanlæg, idet man indsætter en prøve af spildevandet (uden fortynding) i termostaten. I takt med det forbrug af ilt, der finder sted ved de processer, der foregår i spildevandet, sørger automatikken da for, at der tilsættes ny ilt, og denne iltmængde, som er et mål for forureningen, omregnes til BI_5 , opsummeres og angives i Sapromatens tælleværker, og endvidere udskrives værdierne for hver time på en tællestrimmel. Efter forløbet af 5 døgn stopper apparaturet selv beregningen, og man har da på papirstrimlen som sluttal spildevandets BI_5 . — Man kan i øvrigt indstille til hvilket døgnantal, man ønsker.

SAPROMAT'en er et fuldautomatisk apparatur til bestemmelse af spildevands forureningsgrad — det såkaldte 5 døgn's biokemiske iltforbrug — forkortet til BI_5 .

Men yderligere har man på strimlen fået angivet iltforbrugets variation inden for de 5 døgn, man kan med andre ord se, på hvilket tidspunkt iltforbruget er størst. Man kan optegne den såkaldte BI -kurve, der kan give værdifulde oplysninger med hensyn til projektering af rensenanlæg eller for spildevandets indvirkning på et vandløb, som det ledes ud i.

Det er navnlig ved sukkerholdigt spildevand, f. eks. fra kartoffelmelfabrikker og mejerier, at man har et fra det normale afvigende kurveforløb, idet man får et usædvanligt stort iltforbrug på et tidligt tidspunkt i processen.

For normalt byspildevand er iltforbruget nogenlunde jævnt fordelt over de 5 døgn. For kartoffelmelfabrikkers spildevand har vi ved

Hedeselskabet tidligere vist, at man i løbet af $1\frac{1}{2}$ døgn (det andet halvdøgn) kan have 50 % af iltforbruget placeret, mens de sidste 4 døgn i 5 døgn-perioden da har et forholdsvis meget mindre forbrug.

Apparaturet har en kapacitet på 6 prøver, man kan altså ved fuld udnyttelse af det til BI_5 analysere ca. 400 prøver pr. år, men kan ved benyttelse af kortere perioder analysere flere prøver.

Det betyder en stor lettelse i forhold til den hidtil anvendte metode rent arbejdsmæssigt og giver altså automatisk hver gang oplysning om kurveforløbet, noget som man hidtil kun har fået ved store og tidkrævende specialundersøgelser.

Den hidtidige metode kræver, at spildevandet fortyndes med iltholdigt vand, og iltindholdet i blandingen måles da før og efter 5-døgns perioden. Fortyndingen er ofte 50—100 gange eller mere.

Den store fortynding bevirker undertiden, at giftstoffer, som hæmmer nedbrydningen, ikke kommer til udfoldelse, og hvis tilstedeværelse altså ikke bliver konstateret, mens Sapromaten, der arbejder med spildevand af samme koncentration som i et rensningsanlæg, vil afsløre deres indflydelse.

Ifølge tyske undersøgelser bliver nøjagtigheden ved målingen betydeligt større ved Sapromaten.

Apparatet er i øjeblikket under indkøring, bl. a. må man have fastlagt forholdet mellem måleresultaterne her og ved den hidtidige metode, som jo er den i spildevandsnormerne angivne.

Storstilet tysk projekt

for genkultivering af 40.000 ha afgravede brunkulslejer

*Resultatet af en konkurrence om
opgavernes løsning*

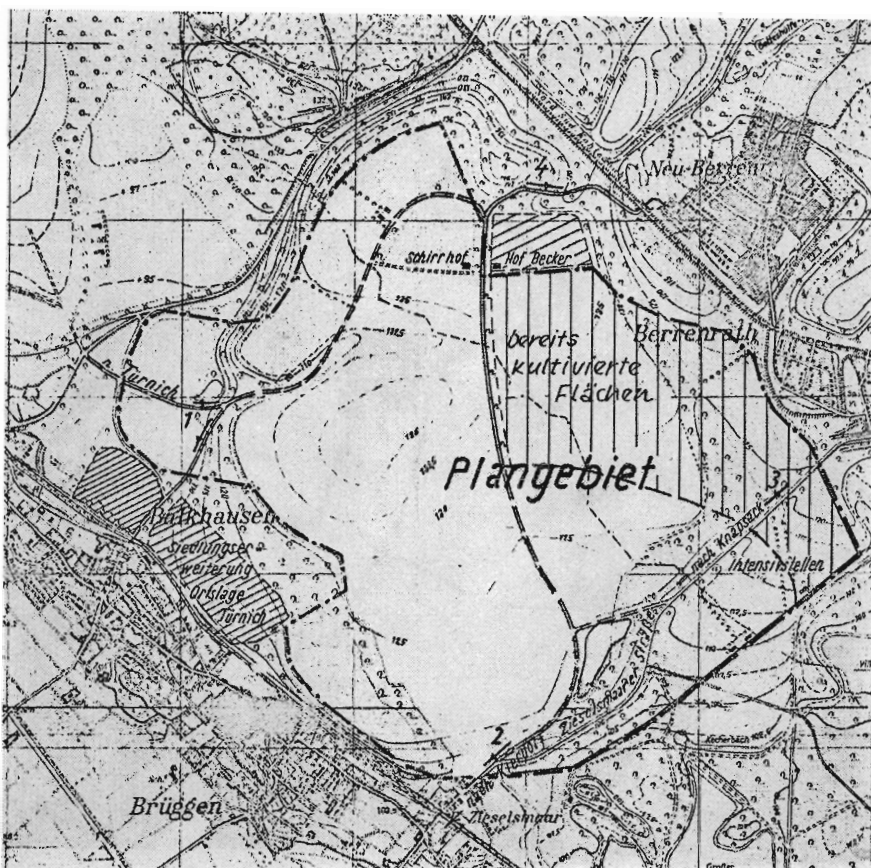
Landbrugsministeriet i den Nordrhin-Westfalske forbundsstat udskrev i fjor en konkurrence af overordentlig stor interesse i en tid, hvor man over hele verden beskæftiger sig med økonomisk og social landsplanlægning. Konkurrencen, der stod åben for deltagelse fra hele verden, gik ud på at finde frem til de bedste og rigtigste ideer på langt sigt for genkultivering af de vældige områder syd for Düsseldorf, hvor der allerede i en lang årrække har været opgravet og udnyttet brunkul i så stort et omfang, at ca. en trediedel af den tyske elektricitetsforsyning er baseret på denne brunkulsproduktion.

Det bækken, brunkullene hentes fra, omfatter ca. 40.000 ha, og produktionen andrager for tiden årligt ca. 90 millioner ton, mens man anslår, at der i tiden indtil år 2000 vil blive opgravet ca. 9 milliarder ton. Brunkulformationen udnyttes endnu i åbne brud, hvor man enkelte steder bryder kullag helt ned i 300 meters dybde. Hvert år drejer det sig om ca. 400 ha, der afdrives, og det betyder, at man her forud systematisk fjerner enhver form for beboelse, selv kirkerne med kirkegårde må vige. Overjorden er imidlertid frugtbar Løss-jord, som efter brunkullenes opgravning atter anvendes som planeringsmaterialelets øverste lag, og dette betyder med andre ord, at der hvert år igen er ca. 300—400 ha parat til påny at inddrages til et eller andet formål, i første linie naturligvis til landbrug ved oprettelse af nye brug med tilbageflytning af tidligere beboere eller indflytning af nye. Det beregnes, at hver nykultiveret ha jord koster ca. 30.000 DM., men da de tilstødende jorder koster ca. 50.000 DM. pr. ha, virker det ikke afskrækkende. Løss-jorden føres normalt tilbage i et 1½ til 2 m tykt lag, og dette kan gøres bl. a. ved at spule jorden ud over arealerne. Det er i øvrigt kolossale vandmasser, der pumpes op fra disse dybt liggende lejer, for at brunkullene kan udnyttes, ca. 8 milliarder m³ beregnes oppumpet indtil år 2000, og hvor man lader disse ferskvandsmængder gå hen, foreligger der intet om, og heller ikke om det er rent eller giftigt, eller man renser det, inden borttransporten, formentlig gennem vandløbene til Rhinen.

Ideerne om genopbygningen af områderne må naturligvis blive påvirket af, at det ligger i trekanten mellem byerne Düsseldorf, Køl n og Aachen, hvorved en udvikling kan ventes at få varig betydning på en række felter, bl. a. det forsyningsmæssige og det rekreative, når man befinder sig så nær ind på Tysklands tættest befolkede egne.

Målet med konkurrenceudskrivningen har været at få fastlagt bestemte planer — »ein Rahmen für einen grünen Plan« — for genkultiveringen, således at der tages de mest vidtgående hensyn for at nyskabe et producerende og levende samfund, hvis standard bringes op på det højst mulige niveau, så det sociale, kulturelle, landbrugsfaglige og landskabelige resultat kan anses for mønstergyldig.

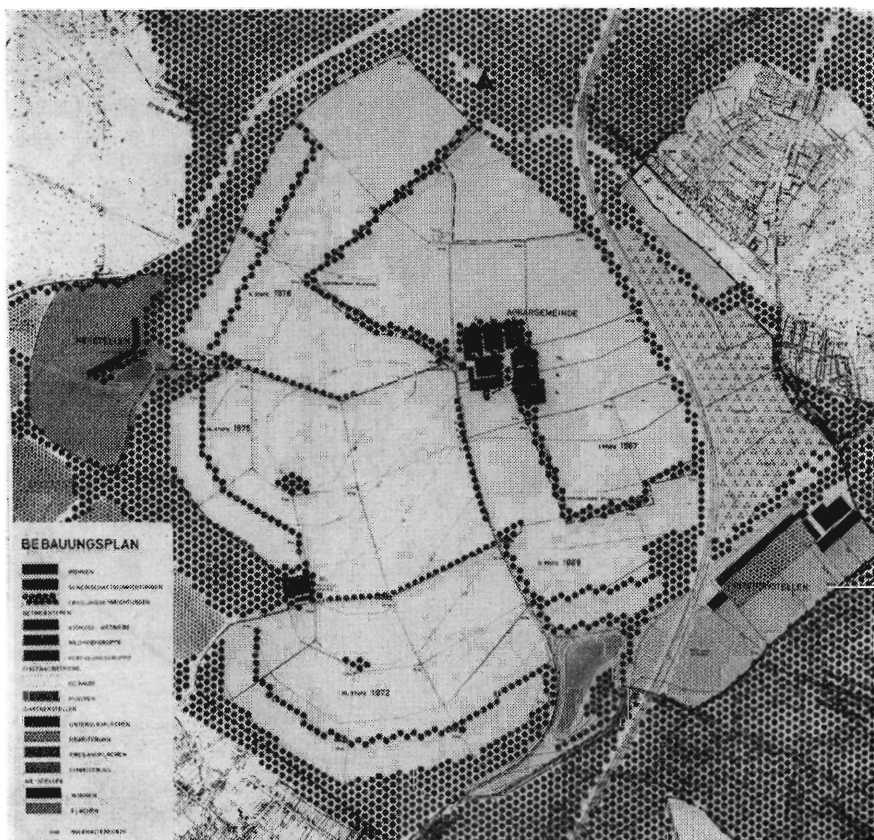
Som grundlag for konkurrencen stilledes området omkring Berrenrat på ca. 900 ha 15 km vest for Køl n til rådighed som model. Der

Skitse af modelområdet syd for Düsseldorf.

findes her ca. 20 m Løss i overfladen, og af denne har bjergværksindustrien for ca. 220 ha's vedkommende forlængst indledt en kultivering med gødningstilførsel og bakteriekulturer, således at disse 220 ha skulle være bragt under begyndende kultur i løbet af 5—6 år og dermed parat til at overtages af landbruget. I omtalen af forholdene nævnes det, at man regner med, at der vil gå ialt 12—15 år, inden arealerne kan være helt indpasset i normal landbrugsdrift, idet man erindrer om, at der er begyndt med en total steril Løss-overflade.

I indbydelsen til konkurrencen blev gjort opmærksom på, at der ingen forbillede fandtes til opgavens løsning, og at det måtte betragtes som en ekstraordinær krævende opgave, fordi det tyske landbrug netop er midt i en strukturomlægning, dels som følge af den revolutionerende tekniske udvikling, men også fordi landbrugets produk-

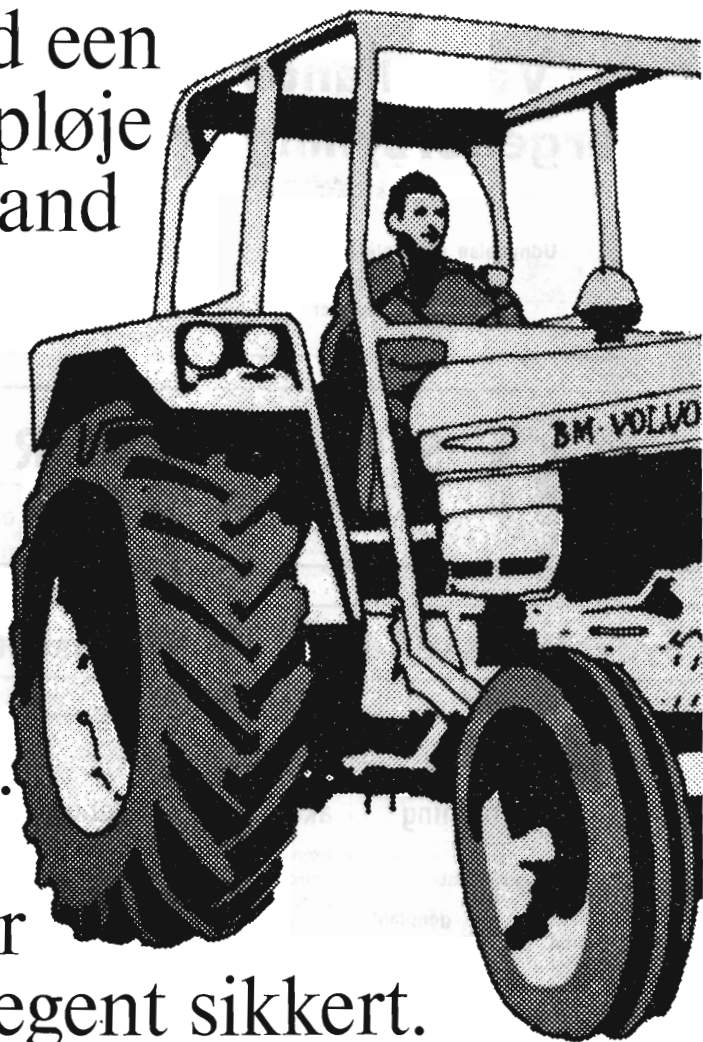
I bedømmelsen af forslag nr. 1023, der fik den første andenpræmie, hedder det:

Placeringen af de 24 landbrugsejendomme midt på arealerne må bedømmes som fordelagtig, og indretningen svarer til det dyrkede areals størrelse, ligesom gade- og vejnettet opfylder hensynet til landbrugets udøvelse. Selve bebyggelsesbilledet viser en interessant løsning, hvor forslaget til beboelseshuset efter punktsystem er bemærkelsesværdigt, hvilket også gælder mulighederne for udvidelse af avlsbygningerne. Det landskabsøkologiske er behandlet i plan og tekst, så de særlige forhold kommer i betragtning og på en levende måde gjort nyttigt i rekreativ henseende. Udkastet udmærker sig derved, at bedriftsstørrelsen tillader en god løsning af opgaverne, og at der særligt åbnes muligheder for en udvikling under ændrede kår, bl. a. med hensyn til nyorganisation af erhvervet. De landbrugsfaglige synspunkter er harmonisk indpasset efter stedforhold og landskab.

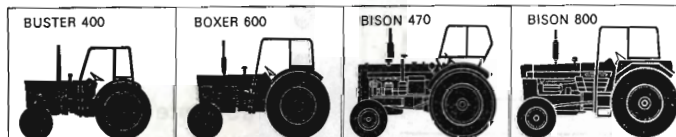
tionsmål er under en evolutionerende ændring, man ikke endnu kender slutresultatet af.

Det agrarsociale selskab i Göttingen har foretaget en forhåndsundersøgelse, der fortæller, at det man kan forvente, at konkurrencen

Hvis De med een traktor kan pløje 16,8 tønder land på 8 timer, så er det Bison 800, De har...
 - Den store nyhed fra BM·VOLVO.

Den udvikler 106 hk overlegent sikkert. Hovedvægt på driftssikkerhed, holdbarhed og rentabilitet.

6 cyl. Volvo dieselmotor • 106 hk SAE • Max. drejningsmoment 36 kpm SAE • 150 l brændstofstank • Vekselsstrømgenerator 475 w • Startmotor 4 hk • Tør enkeltpladekobling 15" • 8 gear frem, 2 bak • Differentialspærre • Skivebremser • Servostyring • Uafhængigt samt kørselsafhængigt kraftudtag • Helt uafhængig Terra-Trol hydraulik, løftekraft 2.000 kg, pumpekapacitet 30 l/min, max. arbejdstryk 160 kp Polstret sæde med lænestolskomfort • Akselafstand 2655 mm • Frihøjde 470 mm • Vægt ca. 4.000 kg.

BM·VOLVO

VOLVO TRAKTOR A/S forhandlere overalt i Danmark:

SJÆLLAND OG LOLLAND FALSTER: Dræstrup: Carl Jensen. - Frenderup: Frenderup Maskinfabrik. - Herlufmagle: Henning Olsen. - Hillerød: Bohn Jensen. - Kalvehoev: Svend Carlsen. - Mariesø: E. & H. Kaas. - Nordrup: Jørgen Møller. - Renge: Leif Christiansen. - Saxkøbing: H. Møller Andersen A/S. - Stubbekøbing: J. M. Drossel. - JYLLAND: Billund: R. Fæsterholt. - Dybvad: Kaj Christensen. - Edslev: Kramac Maskincompagni. - Finderup: Andreas Bjerge. - Gug: Kresten Olsen. - Hedensted: Søren Vandøl. - Hejsager: Chr. Jensen. - Ikast: Bent Nørregård. - Kjellerup: Fa. Fr. Dalsgård. - Kolding: Vagn Jacobsen. - Linde: Linde Auto- og Traktorservice. - Løgster: A. Thorhauge. - Løgumkloster: Aug. Fæddersen. - Nr. Nissum: Ove Romby Larsen. - Randers: Louis Christensen. - Sjærring: Sjærring Maskinfabrik I/S. - Skive: N. J. Dalsgård. - Sdr. Omme: Vagn Pedersen. - Sørvad: Poul Østergård Hansen. - Taars: Aksel Larsen. - Vadum: Holger Tjell. - Vardø: V. H. Poulsen. - Vejle: J. Lyager Laursen. - Vester Soltrup: E. Georgi. - Østbirk: N. Stadsgård Thomsen. - FYN OG LANGELAND: Odense: Steinhoved og Segård A/S. - Rudekøbing: Albert Nielsen. - Åsum: Svend Carlsen.

Vestjyllands Mergelforsyning

Andelsselskab

Udnyttelse af lokale lejer
og tilrettelægning af
mergelleverancer

Moderne grab-materiel til rådighed
Levering af højprocentlig mergel fra egne lejer
Jordbrugskalk og pulveriseret kalk i fine kvaliteter
fra Hillerslev og Mjels kalkværker

Alle oplysninger og tilbud hos:

Trier Høj, formand, Vostrup, tlf. Lønborg (073 - 7 31 11) 43
Karl Bloch-Nielsen, kasserer, tlf. Billum (052 - 2 05 77) 66
Chr. Siersbæk, næstformand, tlf. Skjern (073) 5 03 96

SILKEBORG BANK

– en frisk bank i en frisk by

Sydvestjydske Teglværkers Salgskontor

ØLGOD

Tlf. (052 - 4 62 11) 58 og 458

Dansk Plantage- forsikringsforening

Det gensidige
forsikringselskab

tegner forsikring for **genplant-
ningsværdien** for nåletræsplan-
tager overalt i Danmark. – Ind-
skud én gang for alle 1 kr. pr.
ha.

Årlig præmie og maksimum-
erstatning:

50 øre pr. ha.... 700 kr.

75 øre pr. ha.... 1050 kr.

1 kr. pr. ha.... 1400 kr.

Vedtægter og indmeldelses-
blanketter ved henvendelse til

**FORENINGENS KONTOR
I VIBORG**

Telefon (076 1) 1340

Forsikrings- aktieselskabet National

tegner forsikring for **træmasse-
værdien** i nåletræsplantager
overalt i Danmark – den nød-
vendige supplerende forsikring
for træmassens stadig voksende
værdier.

Alle oplysninger fås hos Na-
tionals hovedagenturer, samt-
lige inspektorater eller ved di-
rekte henvendelse til

HØVEDKONTORET
Forsikringshuset,

Holmens Kanal 22,
KØBENHAVN K,
Telefon C. 7565

Viborg Andels- Svine- slagteri

Vore udsalg
bringes i
erlindring
Telefon (076 1)
137 og 779

- OREGON
- kæder
- til
- alle
- fabrikater
- motorsave
- hos

Omhyggeligt behandlede **skovplanter**
i værdifulde provenienser

DANPLANEX

PLANTESKOLER A/S . Rødekro . Telefon (046) 6 29 33*

Erik Dalsgaard

SØNDERBROGADE 24 . VEJLE . TLF. (0581) 5200

AEROLIT
DANSK SIKKERHEDSPRÆNGSTOF

skal anvendes på med henblik på fremtiden, er opbygningen af 293 landsbyer fordelt på 41 kommuner med ialt 756 bedrifter, hvoraf mere end halvdelen er tilknyttet ejendommene i randområderne, hvorved der også her naturligt må regnes med særlige problemer.

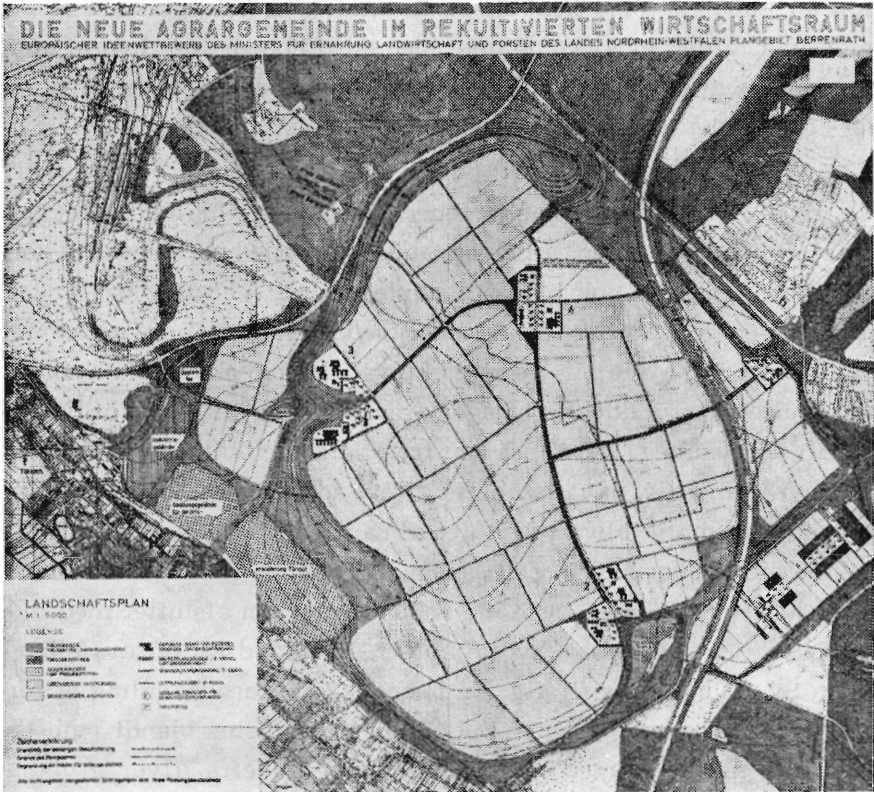
Hele forarbejdet til konkurrencens igangsætning har været meget omfattende. Betingelserne var samlet i en lille bog, således at konkurrencedeltagerne nok blev stillet meget frit, men dog var underkastet en række særlige krav, bl. a. vedrørende planer om vejnet, vandforsyning, hygiejne, læhegn, klimatiske og økologiske hensyn, udnyttelse af og inddeling af agerjorden, forslag til afgrøder, kvægbedrift, haveanlæg, skovområder, fremtidig udvikling m. m. m., alt sammen krævende, at indsendelse af et sådant mangesidigt konkurrenceforslag måtte blive resultatet af samarbejde mellem en gruppe faglige specialister hver fra sit særlige felt.

I løbet af vinteren 1966—67 er konkurrencen afsluttet med indsendelse af ialt 36 forslag, hvoraf kun tre udenlandske, et fra Holland, et fra Svejts og et fra Østrig. En formel faglig forbehandling af forslagene blev gennemført af ministeriets specialister blandt embedsmændene suppleret med særlige sagkyndige udefra. Hvor grundigt denne saglige vurdering gennemførtes vil fremgå af, at beretningen om denne forhåndsbedømmelse fyldte ca. 15.000 spalter.

Midt i april i år blev den forud udpegede dommerkomité derefter indkaldt. Den bestod af 17 mand, deriblandt udenlandske specialister som professor *Gelsendorf*, Zürich, inspektør *Bentham*, Utrecht, og direktør *Fr. Heick*, Viborg. Professor *Koller*, Berlin, blev formand for dommerkomiteen.

Der var 65.000 DM. til rådighed til uddeling, og efter nogle afstemninger i løbet af de 3 dage, dommerkomiteen var samlet i Düsseldorf, hvor i øvrigt alle de fremkomne forslag var udstillet i byens store museumsbygning, besluttedes det at uddele 2 andenpræmier på hver 10.000 DM., 2 trediepræmier à 8.500 DM. og 3 fjerdepræmier à 6.000 DM. og yderligere anerkende 4 forslag med hver 2.500 DM. Der blev således ikke uddelt nogen 1. præmie.

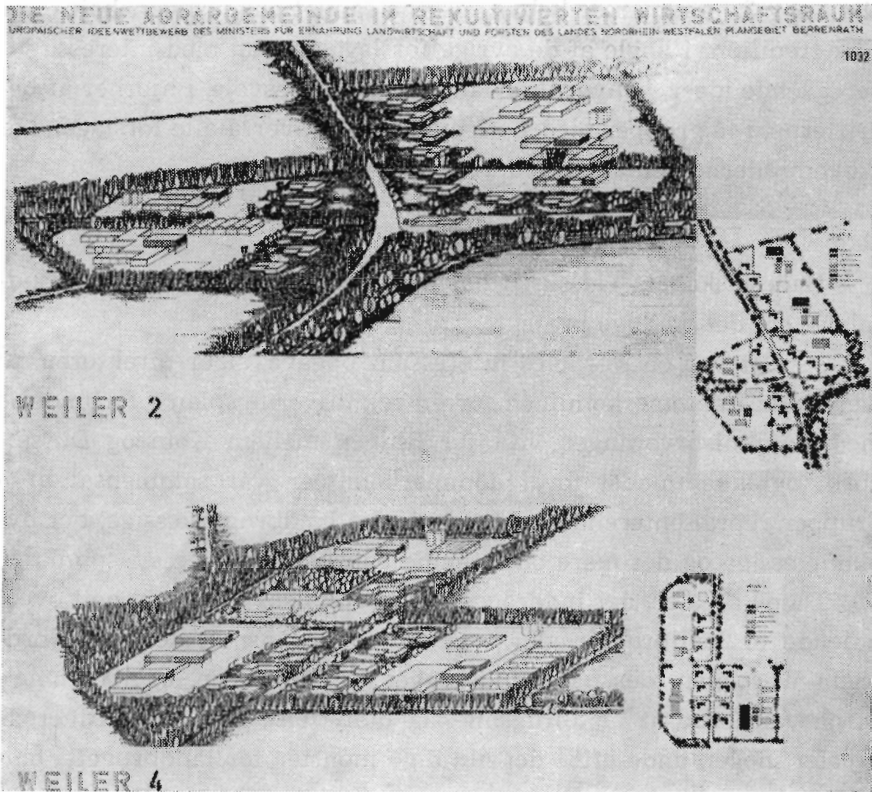
De 2 andenpræmier tilfaldt professor *W. Landzettel* ved den tekniske højskole i Hannover og professor *E. Kulke* ved den tekniske højskole i Braunschweig, begge med en kreds af medarbejdere.

I bedømmelsen af forslagene fik nr. 1032 den næsthøjeste anerkendelse, og om dette forslag hedder det i bedømmelsen:

Storbebyggelserne ligger godt placeret i randzonen og er i god tilslutning til de bestående forhold. De adskilte beboelses- og avlsbygninger i de enkelte bebyggelser falder smidigt ind i helhedsbilledet. Fordelingen af bebyggelsen giver et fordelagtigt gade- og vejnet. Med placeringen i randzonen åbnes der god og let adgang til fællesindretninger (vand, elektricitet o. s. v.) fra de tilstødende samfund. De økologiske overvejelser navnlig med hensyn til jord- og vandhus-holdning har dannet grundlag for planens flade- og vejinddeling. Henvisninger til forsyningsmuligheder fra planområdet ikke tilhørende muligheder retfærdiggør ikke, at der ikke findes egne forslag. Det er kun til dels lykkedes at samle alle detaljer til en samvirkende landskabelig helhed. Ved koncentration i større bebyggelse overholdes der i hele strukturen en gunstig inddeling af jorddyrkingen. Positivt for bedømmelsen virker det, at forslaget antyder mulighederne for den enkelte bedrifts videre udbygning i sammenhæng med det store fælleskab.

I den foreløbige beretning om resultatet af konkurrencen, der er udsendt af ministeriet, hedder det, at konkurrencen har vist, at enkeltgårde og smålandsbyer (kleinweiler) ikke er velegnede for den fremtid, man venter. To trediedele af de indsendte konkurrencearbej-

Perspektivskitse af bebyggelse med omgivelser for plan 1033, der også fik anden præmie.

der har beskæftiget sig med forbilledlige forslag til opgavernes løsning ved oprettelse af større landsbyer og nærmest rene landbrugs-samfund, men det siges også, at det — væsentlig som følge af det helt nye i de vidtspændende krav — ikke endnu er lykkedes at nå til en koordinering af alle de opstillede faktorer.

For en udenforstående læser, som nærværende anmelder, af betingelser og forslag synes et enkelt af de opstillede krav at have spærrer for visse løsninger. I betingelserne står der nemlig, at landbrugs-bedrifterne skal opdeles med maksimalt 28 % i størrelsen fra 20—30 ha, 60 % fra 15—20 ha og 12 % i bedrifter under 10 ha. I dansk landbrug ville man anse en sådan tvungen opdeling som på forhånd hindrende for ideer og forslag i tråd med netop den nye struktur, der trænger sig på, ikke alene i Danmark, men også er erkendt i Tyskland.

I beretningen er gengivet en række af de belønnede forslag. I

alle 2. og 3. præmier er bebyggelserne samlet i landsbyer, helt efter tysk tradition. I nogle af de øvrige forslag ser man med interesse videregående ideer, bebyggelser langs forbindelsesveje, i hjørner af bedrifterne, i få grupper med 4—7 bygninger i hver. I alle forslagene er skovområderne henlagt til yderfelter.

— — —

Hedeselskabets Tidsskrift har bedt direktør *Fr. Heick* om en udtalelse om det vældige projekt:

— Det var en særdeles interessant opgave, siger direktøren, at være med i dommerkomiteen for en rekultiveringsplan i forbindelse med brunkulsbrydningen vest for Rhinen mellem Köln og Düsseldorf, og ikke mindst fordi dommerkomiteen var sammensat af 3 grupper repræsenterende henholdsvis det landbrugsmæssige, det byplanmæssige og det mere omfattende egnsplanmæssige synspunkt.

Da de arealer, der inddrages ved brunkulsbrydningen, helt overvejende er landbrugsarealer, var det landbrugsministeriet i Nordrhein-Westfalen, der havde udskrevet konkurrencen, og i betingelserne var forudsat landbrugsmæssig udnyttelse af de rekultiverede arealer, nogenlunde efter det nutidige mønster for landbruget i området.

De indkomne besvarelser viste efter min opfattelse, at denne grænse var for snæver, og blandt de præmierede opgaver findes også eksempler, der afviger betydeligt fra dette mønster. — Man burde formentlig have givet konkurrencedeltagerne noget friere hænder på dette punkt.

Rekultiveringen er i fuld gang, og nye arealer bliver til stadighed frigjort til processen. Landbrugsministeriet i Düsseldorf står således over for løbende opgaver af stor rækkevidde. Som medlem af dommerkomiteen blev jeg anmodet om at fortsætte i et udvalg, som landbrugsministeren kan sammenkalde til kontinuerlige drøftelser i forbindelse med løsningen af genopdykningsopgaverne, og selvom vi ikke herhjemme har beslægtede problemer af tilsvarende format, påtog jeg mig opgaven.

has.

De danske Mergelselskaber

På årsmødet i Hjørring

drøftedes moms og mergelens følgestoffer

Det synes ikke at indvirke ret meget på tilslutningen til Mergelselskabernes årsmøde, hvor i landet det afholdes. Det er næsten altid godt et par hundrede mennesker, der samles, og det samme var også tilfældet, da formanden, gdr. *S. Egebjerg Thøgersen*, bød velkommen til årsmødet den 10. juli i »Svanelunden« i Hjørring.

Inden generalforsamlingen fortalte Hjørring Turistforenings formand, politimester *Palle Høybye*, om egnen og byen og glædede sig over, at så mange havde tilsluttet sig årsmødet.

Generalforsamlingen indledtes med, at gdr. *Rudolf Secher*, Tranget, Taars, som formand for Midtvendssyssels Kalkselskab gav en oversigt over kalknings- og mergelarbejdet i Vendsyssel.

Som det snart er fast skik kom gdr. *Trier Høj*, Vostrup, til at fungere som ordstyrer.

I formandens *S. Egebjerg-Thøgersens* beretning omtaltes det hidtil forgæves arbejde, som bestyrelsen havde beskæftiget sig med for at få mergellånenes stempelafgift ophævet. I stedet var nu loven forlænget og moms'en var kommet til. Man vil fortsat arbejde for at blive fri for afgiften på samme måde, som grundforbedringslån er fri for stempelafgift.

Den mangel på behandlet kalk, der opstod efter indførselen af de nye regler for handel med jordbrugskalk i 1961, er nu afhjulpet, og værkernes kapacitet er så stor, at alle rimelige krav kan tilfredsstilles. Den begrænsende faktor er nu antallet af lastbiler, der kan fremskaffes i højsæsonen om efteråret. Alle kan ikke få kalk leveret på samme tid, men mange må finde sig i, at leveringen strækker sig over en større del af året.

En del værker giver stor rabat på levering i sommertiden. Hvor der er mulighed for at modtage og anvende kalk om sommeren, er der penge at tjene ved det.

Kalkproduktionen var i 1966 på 786.000 t ren kulsur kalk. Det er 3. år i træk, at vi har været oppe i nærheden af 800.000 t, og alting tyder på, at det bliver det samme i 1967.

Mergelforbruget udgør en stadigt faldende del af det hele forbrug. Det har sin forklaring i, at mergelen ikke som kalken kan leveres fra dag til dag fra værker, der er i stadig drift.

Der kræves ved åbning og drift af mergellejer større samlede bestillinger, for at det kan gå.

Det er dog et spørgsmål, om ikke vi burde interessere os noget mere for mergelen end tilfældet er, da det omkring de gode lokale mergellejer kan være en særdeles god forretning at anvende mergel frem for jordbrugskalk, der ofte skal køres flere hundrede km, og så har man mergelens følgestoffer gratis oven i handelen. Det synes ifølge nye undersøgelser ved Statens planteavlslaboratorium og Hedeselskabet at være store værdier, der derved tilføres jorden. Hele spørgsmålet om kalkmidlernes følgestoffer og deres tilgængelighed for planterne har den allerstørste interesse, derfor har bestyrelsen besluttet at støtte laboratorieundersøgelser og forsøg med midler af forningens forsøgskasse.

Man regner med et fremtidigt årligt behov på ca. 1 mill. tons *kul-sur kalk* for at holde reaktionstallet i den ønskede højde. Dette er noget højere end for blot få år siden. Ved at holde et passende højt reaktionstal bliver vi friere stillet ved valget af afgrøder. Vi får en bedre struktur i de svære jorder og opnår en bedre omsætning i jorden.

Til gengæld kan der være en vis fare for optræden af mangelsygdomme, der fremmes ved stærk kalkning. Derfor er det ikke helt ligegyldigt, hvilket kalkmiddel man bruger.

Landmænd i Midt- og Vestjylland er tilhængere af mergelen, fordi de hævder, de får et bedre udbytte ved at bruge mergel frem for kalk på de lette jorder.

Der tæres stærkt på jordens kalkbeholdning, fordi vi gradvis får større redskaber, pløjer dybere og måske anvender flydende ammoniak og andre gødningsstoffer, som er stærke forbrugere af kalk ved omsætningen i jorden.

Mergel- og kalkselskaberne er til for at hjælpe landmænd med at få jorden kalket op, og der kan skaffes gode og billige lån i kraft af mergelloven. Der er for nylig åbnet adgang til at låne yderligere 5 mill. kr. med finansministeriets garanti til mergelarbejde.

Ifølge den nye grundforbedringslov af 21. oktober 1966 kan der ydes både lån og 25 % tilskud til grundforbedring, *herunder* mergling og kalkning, men *kun*, hvor der er tale om nyopdyrkning af rå jord. Det vil sige, at al mergling og kalkning af dyrket jord med lån henvises til mergelloven, altså mergelselskaberne.

Hvorvidt det har givet øget tilgang til selskaberne skal være usagt, men af Hedeselskabets statistik fremgår det, at lånenes gennemsnitlige størrelse er steget fra ca. 1.350 kr. i 1963 til knapt 3.000 kr. i 1966. Den stærke stigning skyldes pengeinstitutternes kreditindskrækning, stigende lånebehov og den omstændighed, at man nu næsten alle steder yder lån til hele arbejdet herunder spredning.

Der udlånes for tiden ca. 3 mill. kr. pr. år til mergelselskaberne, hvis samlede årsomsætning er på ca. 6 mill. I hele landet bruges mergel og kalk for ca. 33 mill. kr. om året.

Antallet af mergelselskaber er nedadgående. Der er nu ca. 95 selskaber, hvoraf kun 41 har været virksomme med levering. Der arbejdes for tiden med oprettelse af større selskaber i nært samarbejde med lokale landøkonomiske foreninger. Vi er glade for dette initiativ.

Merværdiafgiften er indført med virkning fra 3. juli, og der skal betales 10 % af hele omsætningen. Der er efter et møde i Viborg udsendt en redegørelse herom fra Hedeselskabet, så der skulle ikke være noget at være i tvivl om. Ordningen er sådan, at selskaberne skal afregne kvartalsvis til toldvæsenet, og da landmændene kan trække udgiften til moms fra, kan der naturligvis ikke ydes lån dertil.

Et mergelselskab har henvendt sig til foreningen i anledning af, at man havde fået en mergelkendelse afvist fra tingbogen og havde haft tab, da medlemmet var gået konkurs.

Såvel landvæsenkommissionens formand som tinglysningsdommeren var interesseret i at få sagen prøvet ved retten, da afgørelsen havde principiel interesse.

Bestyrelsen har derfor vedtaget at deltage i omkostningerne med indtil 500 kr., og sagen er gået til højesteret, hvor den nu befinder sig.

Sagen drejer sig i korthed om, hvorvidt der kan tinglyses mergelgæld på en ejendom efter at ejendommen er taget under konkursbehandling.

Formanden sluttede sin beretning med at minde om, at mergelselskaberne ikke burde lade deres gamle grave henligge som lossepladser, men søge dem planeret og beplantet. Han rettede en tak til de mange, organisationen havde nydt hjælp og velvilje hos i årets løb.

Den faglige beretning

forelagdes derefter af konsulent *S. P. Sørensen*, Hedeselskabet. Med hensyn til statistiske oplysninger faldt denne del af beretningen sammen med referatet om de samme forhold fra Hedeselskabets årsmøde.

Vendsyssel er, sagde *S. P. Sørensen*, velforsynet med mergel, der er af en særlig beskaffenhed og kaldes yoldiamergel efter en lille musling, som findes deri. Mergelen er aflejret på bunden af et hav under sidste istid og har højere kaliumindhold (0,99 %) og magnesiumindhold (1,135 %) end mergel fra andre egne af landet. Kalkindholdet er forholdsvis lavt. Den mergel, der er blevet benyttet af de fleste mergelselskaber, har ligget mellem 25 og 30 % kulsur kalk i tørstoffet.

Landmændene har dog helt forladt mergelen nu til fordel for ren kalk (skrivekridt), der hentes fra lejer ved Kaas eller egnen syd for Aalborg.

Der er mange mergel- og kalkselskaber i denne landsdel.

Straks efter 1945 blev der startet med udkørsel af mergel og indtil 1953 havde 8 mergelselskaber udkørt ca. 183.000 m³ mergel. Derefter er fortsat med jordbrugskalk, og 7 selskaber har til dato leveret ca. 126.000 t kalk.

Det største selskab virker omkring Frederikshavn og hedder Kvissel-Jerup-Aalbæk kalkselskab. Desuden har vi her omkring Hjørring Midtvevdsyssels kalkselskab, Fæbroen og Geraa ved Sæby samt endelig Tylstrup-Kraghede mergelselskab. Hele Vendsyssel er således dækket af virksomme selskaber.

Man var tidligt klar over samarbejdets betydning ved mergelarbejdet her i Vendsyssel. Allerede 1897 blev der anlagt en fastliggende *mergelbane Eskær-Slyng*e. Den virkede helt til 1934, men fik dog ikke nær den betydning, som de senere mergelbaner med *flyttelige spor*. Den første af denne art i hele landet blev oprettet i 1904 ved Ø. Brønderslev, og indtil 2. verdenskrig blev hele Vendsyssel merglet ved hjælp af disse baner, som afløstes af lastbiler i løbet af trediverne.

Den lange vinter medførte, at mergel- og kalkarbejdet kom sent i gang i foråret 1966 og sæsonen blev kort. Derfor kunne beholdningen af oparbejdet kalk for første gang i mange år dække behovet.

Sommeren blev ret god for *kalkproduktionen* trods det, at der de fleste måneder faldt over normal nedbør. Lagrene var fyldte med velbehandlet kalk til levering efter høst. Efter en fugtig sommer kom et vådt efterår, men såvel leveringen som produktionen blev alligevel holdt i gang til hen mod årets slutning, så rekorden fra 1965 blev overskredet med 32.000 t, idet man i kalenderåret 1966 nåede op på 896.000 t.

Mergeludkørselen var af mere beskedent omfang, men har dog været holdt i gang fra de sædvanlige mergellejer, navnlig i de vestjyske amter.

Mergel- og kalkselskabernes virksomhed

Mergelafdelingen har i 1966 arbejdet med 18 sager, der er forelagt landvæsenskommissioner. Det gennemsnitlige lånebeløb var i 1964 1. 714 kr., i 1965 2. 854 kr. og i 1966 2.831 kr.

Såfremt merglings- og kalkningsarbejdet gennem selskaber skal fortsættes og have nogen betydning i fremtiden, må der sikkert en omorganisation til, efterhånden som de gamle selskaber bliver opløst. Der er nok ingen tvivl om, at man må gøre områderne større for at opnå tilstrækkelig tilslutning og derigennem økonomisk baggrund for dækning af nødvendige fællesudgifter. Inden for områderne må man søge at samle alle interesserede landmænd og konsulenter om opga-

vernes løsning. Af planteavlsberetningerne fremgår, at mange konsulenter arbejder stærkt med kalkspørgsmålet, idet man af mange grunde ønsker et højere reaktionstal i jorden, end det man tidligere turde tilstræbe.

Af de eksisterende ca. 95 selskaber har 41 været virksomme med levering til medlemmerne. Heraf har 27 leveret kalk alene. 5 har leveret mergel alene og 9 har leveret både mergel og kalk.

Mergelleveringen er atter gået lidt tilbage og kalkleveringen er gået frem så meget, at mængden af kulsur kalk trods mergelens tilbagegang er steget med 3.000 t til 143.000 t for en samlet bekostning af godt 6 mill. kr., spredning incl. Gennem selskaberne er leveret ca. 18 % af det samlede kalkmiddelforbrug i hele landet.

En beregning af det gennemsnitlige kalkindhold og priserne viser, at den leverede mergel indeholder 440 kg kulsur kalk pr. kubikmeter, og 1 ton kulsur kalk er leveret for knapt 40,00 kr. Jordbrugskalken leveres altovervejende som 75 % harpet kalk 0—20 mm, og den gennemsnitlige pris har været knapt 44,00 kr. pr. t kulsur kalk. For både kalk og mergel er der beregnet spredning i marken. Priserne er lidt højere end året før for mergelens vedkommende og omtrent det samme eller lidt lavere for kalkens vedkommende.

I efteråret 1966 var der så rigeligt af kalk, at kalkprisen viste tendens til at falde, hvilket må tages som et tegn på, at markedet er ved at nå dækning.

Det er som sædvanlig egnene vest for den jydsk højderyg, som har aftaget de største mængder gennem selskaberne. På grundlag af indsamlede oplysninger fra alle kendte producenter af mergel og jordbrugskalk samt sukkerfabrikkerne kan den samlede kalkmiddelproduktion opgøres således:

	Råvare	Kulsur kalk
Mergel	111.000 m ³	49.000 t
Kalksten til sukkerfabrikker .	54.000 t	49.000 t
Jordbrugskalk	896.000 t	688.000 t
Kalenderåret 1966	Ialt:	786.000 t
» 1965		795.000 t
» 1964		772.000 t
» 1963		470.000 t
» 1962		421.000 t
» 1961		587.000 t
» 1960		543.000 t

Ligesom gødningsforbruget går i retning af renere og mere højprocentlige gødninger, således går kalkmiddelforbruget fra de lavprocentlige mergelformer over til former med højere kalkindhold el-

ler til ren kalk. Denne udvikling har været i gang i mange år og forstærkes, fordi kalk bedre end mergel kan forhandles og fordeles som en almindelig handelsvare, men ulemperne begynder at vise sig; man får ikke længere følgestofferne oven i handelen.

Da spørgsmålet om *kalkmidlernes følgestoffer* vedblivende er af stor interesse, er der med støtte af De danske Mergelselskaber gennemført nye undersøgelser for at fastslå mængden og værdien af følgestoffer i de mest anvendte mergel- og kalkformer.

Resultaterne er offentliggjort i Hedeselskabets Tidsskrift, nr. 6, 1967, og særtryk heraf kan fås ved mergelafdelingen.

Det man navnlig hæfter sig ved, når man ser beretningens store antal analyseresultater er, at der ved en almindelig kalkning eller mergling med, hvad der svarer til 4 t kulsur kalk pr. ha, tilføres betydelige mængder af værdifulde følgestoffer med mergel fremfor jordbrugskalk. Ikke alene er procentindholdet større, men der tilføres jo større masse af mergel end af jordbrugskalk. Derfor ser vi f. eks., at der med 4 t kulsur kalk i en 50 % Damholt-mergel tilføres jorden 43,4 kg magnesium svarende til over 400 kg magnesiumsulfat med en værdi af ca. 50,00 kr. Ved anvendelse af jordbrugskalk ville der kun tilføres jorden ca. 10 kg magnesium eller $\frac{1}{4}$ af mergelens indhold.

Ser vi på yoldiamergelen med 27 % kulsur kalk, vil der tilføres 166 kg magnesium svarende til mere end 1,5 t magnesiumsulfat til en værdi af ca. 200 kr. Det skal bemærkes, at disse magnesiumindhold kan udnyttes af planterne, ellers var der jo ikke meget ved det.

Når jeg særlig omtaler magnesiumindholdet, er det også, fordi det er aktuelt, idet der mange steder i landet er ved at være udbredt magnesiummangel. Det skyldes vel nok, at man nu bruger mere koncentrede og rene gødninger end tidligere og er gået over til at bruge jordbrugskalk i stedet for mergel. Jeg håber, at undersøgelserne vil blive fortsat og udvidet med forsøg enten karforsøg eller markforsøg. Jeg kunne tænke mig, det var en opgave for en ung forsker, og måske kunne foreningen her yde et tilskud til løsning af en sådan forsøgsopgave.

Dernæst vil jeg henstille, at man på egne, hvor der er mulighed for at købe den kulsure kalk lige så billig i mergel, spredt på marken, som i jordbrugskalk, overvejer, om ikke man har brug for de stoffer, man får gratis med mergelen. Det er særligt aktuelt, hvor der findes udbredt magnesiummangel.

Regnskabet

forelagdes af kassereren, *Th. Mølholm*, Aarup, og beretninger og regnskab gav anledning til en kortvarig diskussion, der navnlig tog sigte på den indførte moms på selskabernes salg af mergel og kalk. Da det

blev oplyst, at moms. på mergel og kalk som pålagt et af landbrugets produktionsmidler, igen kan fradrages, faldt kritikken til ro, og en foreslået protestresolution blev trukket tilbage.

Blandt talerne var gdr. *Frede Hansen*, Fasterholt, der oplyste, at han nu var ved at mergele for 3. gang siden 1946, og han betragtede mergelens følgestoffer som en forsikring, der tegnes — vi skal følge op, når vi stadig bruger mere kunstgødning.

Egebjerg Thøgersen understregede, at det drejer sig om, at følgestofferne er i en sådan form, at de er tilgængelige for planterne, og konsulent *S. P. Sørensen* mente, at når man betalte mergelens kalk med samme pris som råkalk havde man følgestofferne oven i handelen, men i øvrigt trængte hele sagen til fortsatte forsøg og undersøgelser. Værdierne kunne man endnu kun regne ud i tal med hensyn til magnesium.

Konsulent *Johs. Olesen*, Skanderborg, gav en redegørelse for de sammenlignende kalk- og mergelforsøg, der med mergelselskabernes støtte blev anlagt i 1947. Resultaterne af disse forsøg er, at kalkvirkningen af mergel og jordbrugskalk er omtrent ens. I Sdr. Omme-forsøget konstateredes i de første 4 forsøgsår et stort merudbytte for mergel, men det blev udlignet, da man gav tilskud af kobber. Det er rigtigt, at det gælder om, at holde jorden vedlige med magnesium. Vi skal også notere os det nye, at hvor der gødes stærkt, viser forsøgene, at der kan arbejdes med lavere reaktionstal. Flydende ammoniak og Urea giver ingen anledning til at slække på kalktilførselen. Og endelig må vi ind på at kontrollere jordens kalktilstand noget oftere.

Beretningen toges derpå til efterretning og regnskabet godkendtes.

Ved valgene meddelte *Fr. Faber*, Bonderup, at han ikke ønskede genvalg, og i stedet valgtes *Hans Jensen*, Voersaa. De øvrige valg var genvalg.

Eftermiddagens udflugt gik over Bjergby til Hirtshals, hvor en opskæringsfabrik for sild blev beset. Tilbage over Hjørring gik turen til *Børglum Kloster*, hvor godsejer *Rottbøll* fortalte levende og fængslende om det gamle klostres historie.

Afslutningen fandt sted ved en fællesspisning i »Hedelund« i Brønderslev, hvor det vekslede med taler og sang. *Th. Mølholm* overgik sig selv med 2 vellykkede sange skrevne for lejligheden. Red. *H. Skodshøj*, Hedeselskabet, fortalte om Vildmosens ejendommelige historie.

has.

De samvirkende Plantningsforeningers årsmøde

i Nykøbing M. den 2. juni formede sig i overensstemmelse med traditionen. Der var stor tilslutning, og som det altid er tilfældet blev der på mange måder udtalt gode ønsker for læplantningsarbejdets fremtid i fortsættelse af, hvad der hidtil er udrettet, men samtidig blev der også påny peget på, at hele læplantningsvirksomheden er på vej ind i en udvikling af en ganske anden karakter end blot for få år siden. Det er mangelen på arbejdskraft i landbruget, der tvinger en ny udvikling igennem, hvor man må regne med, at plantningsarbejdet efterhånden overtages af fremmed arbejdskraft, eventuelt en slags entreprenørvirksomhed, som formentlig vil blive endelig organiseret inden for Hedeselskabets rammer.

Formanden, gdr. *J. Callø*, Bevtoft, talte i sin indledende beretning om nødvendigheden af, at staten kom stærkere ind i billedet, ikke alene med tilskud til plantekøbet, men med forøgede refusioner for arbejdets organisering og udførsel.

Afdelingschef *B. Steenstrup* afgav en faglig beretning, hvis indhold i alt væsentligt faldt sammen med omtalen af læplantningsarbejdet, således som det er gengivet fra Hedeselskabets årsmøde i Tidsskrift nr. 8.

Den samlede bevilling på finansloven for 1966—67 har andraget 2.890.000 kr. til læplantningsarbejder. Bevillingen har været fikseret til det nævnte beløb siden 1963—64. Af bevillingen skal lønningerne til det betydelige personale, der er beskæftiget ved læplantningsarbejdet — dels i marken og dels på kontoret — afholdes, og da disse lønninger, i overensstemmelse med den almindelige udvikling i de senere år, er steget med meget betydelige beløb, vil det formentlig være indlysende, at der, som følge af at alle andre udgifter er steget i samme takt, bliver stadig mindre beløb til rådighed for læplantningsarbejdets praktiske udførelse.

Plantningsforeningerne har fordelt 3½ mill. planter, nemlig 2,1 mill. nåletræer og 1,4 mill. løvtræer.

I læplantningslaugene er der efter regnskaberne i årets løb anvendt 4,4 mill. planter, nemlig 2,1 mill. nåletræer og 1,4 mill. løvtræer.

I alt er der således i årets løb til de gennem Hedeselskabet og plantningsforeningerne iværksatte plantningsarbejder forbrugt 7,9 mill. planter, nemlig 5,2 mill. nåletræer og 2,7 mill. løvtræer, der er

fordelt til 7.768 modtagere, og som i årets løb har kostet ialt 1.795.391 kr.

Der er indsendt regnskab fra 56 foreninger, det er en tilbagegang på 15—20 foreninger i de sidste 10 år. — Denne tendens kan formentlig ventes fortsat.

Det gennemsnitlige planteforbrug pr. modtager i plantningsforeningerne har været 600 stk., og statstilskuddet har andraget 40 kr. pr. modtager.

Man kan fristes til at spørge, om dette tilskud har nogen større betydning for læplantningsarbejdet, navnlig da det formentlig er mindre end halvdelen af planterne, der anvendes til egentlig læplantning, medens resten går i småplantninger af forskellig karakter.

Gennem Hedeselskabets læplantningsarbejder er der i det foreløbne år gennemført plantning af 1.039 km læbælte, hvilket svarer til en stigning på 24 pct. i forhold til det foregående år.

Ud over dette arbejde med egentlig læplantning har læplantningsarbejderne medvirket til etablering af småplantager på ialt 511 ha.

Det vil, i alt fald hvis bevillingen tilplantningsformål trods udgiftsstigningerne ikke bliver forhøjet, være absolut nødvendigt at disponere således, at en stigende del anvendes til egentlig læplantning, d. v. s. til etablering af læbælter.

Og medmindre den igangværende strukturændring medfører ønsker fra samfundets side om tilplantning af arealer, der måtte blive opgivet som landbrugsjord, må vi se i øjnene, at der i de kommende år kun vil være relativt beskedne beløb til rådighed til plantageanlæg, og det hvadenten der er tale om fredskovsplantager eller mindre arealer uden en sådan forpligtelse.

Vi har over for bevillingsmyndighederne måttet love at lægge vægt på, at de givne bevillinger først og fremmest kom det rationelle læplantningsarbejde til gode.

For plantningsforeningernes vedkommende har vi, samtidig med meddelelsen om andel i statstilskud, oplyst, at der kan regnes med 40 pct. tilskud til indkøb af planter, således at der kan gives 35 pct. til modtagerne og 5 pct. til »særlige formål«. Det kan synes mærkværdigt at gennemføre denne forhøjelse, når vi klager over bevillingens utilstrækkelighed, men vi håber at kunne klare merudgiften ved at forholde læplantningslaugene det tidligere modtagne tilskud til anlæg af småplantninger, og vi har fundet det rimeligt nu at gennemføre en sådan ændring, at tilskuddet til nedsættelse af planteprisen bliver ens ved plantningsforeningerne og ved Hedeselskabets læplantningsarbejder.

Traditionelle læplantningsarbejder (plantning af en- eller fler-

rækkede læbælter) gennemføres fortsat efter de hidtil for Hedeselskabets læplantningsarbejder gældende regler, således at lodsejerne for deres part betaler 60 pct. af de anvendte planters pris samt en afgift på 6 øre pr. plante, alt under iagttagelse af de i læplantningslaugegenes vedtægter fastsatte regler.

Lodsejernes andel i udgiften til 1 km enrækket læbælte vil, under forudsætning af at der bruges 1000 planter pr. km til en pris af 300 kr. pr. 1000, blive 240 kr.

Der vil, foreløbig forsøgsvis, og efter visse retningslinier, i områder hvor behovet og interessen for systematisk læplantning er særlig udtalt, blive gennemført egnsvis etablering af gennemgående 2- eller flerrækkede læbælter på stor afstand.

For så vidt det viser sig, at der kan skabes almindelig interesse for gennemførelse af systematiske læplantninger, vil der fra Hedeselskabets side i samarbejde med landbrugsorganisationerne blive gjort forsøg på at få de fornødne bevillinger stillet til disposition ud fra den betragtning, at det må være en naturlig og rimelig opgave for det offentlige at etablere det skelet af læplantninger, som der her er tale om.

Afdelingschef Steenstrup udtalte i øvrigt følgende:

Landbruget mangler arbejdskraft.

De økonomiske vilkår for landbruget tilskynder til udsættelse af arbejder, der ikke synes øjeblikkelig nødvendige.

De gamle plantningsforeninger, der i hovedsagen baserede deres aktivitet på frivillig og ulønnet indsats af læplantningsinteresserede foregangsmænd, kan ikke i samme grad som tidligere bære en væsentlig del af ansvaret for læplantningsarbejdet.

Danske og udenlandske forskere har i de sidste 10 år bibragt os en viden om aero-dynamiske forhold og om læ og lævirkning, der nødvendigvis må medføre en ændring i vor hidtidige opfattelse af læets karakter: dets optimale tæthed, højde, indbyrdes afstand og træartsvis sammensætning.

De til rådighed værende bevillinger, der har været fikseret til bestemte beløb og derfor i realiteten formindsket fra år til år, må anvendes fortrinsvis i de områder, hvor behovet for læ er størst, og planerne for arbejdet må udarbejdes på basis af den sum af viden og erfaringer, som forskning og praksis i forening har stillet til vor rådighed.

Der må gøres forsøg på at trække et net af effektive, ofte flerrækkede læbælter, hovedsagelig i retningen nord-syd gennem landskabet til dækning af det »landskabelige læ«, — et skelet af varige læbælter med relativ stor indbyrdes afstand, hvortil senere eventuelt nødvendig »detailplantning« på den enkelte ejendom kan støtte sig.

Der er i de senere år etableret et nært og helt nødvendigt samarbejde med

landbrugets planteavlskonulenter i de egne, hvor læplantningsbehovet er særligt udtalt, og Hedeselskabet vil gerne slå fast, at en befæstelse og udvidelse af dette samarbejde er nødvendig ikke alene for arbejdets fornuftige planlægning og udførelse, men også for over for myndighederne med vægt at kunne gøre gældende, at velvillig stilling til bevillingsandragenderne er nødvendig.

Der er nu, efter de her skitserede retningslinier med næsten hundrede procents tilslutning fra de pågældende lodsejere, på Grindsted-egnen iværksat et omfattende læplantningsarbejde, som i øvrigt har været gjort til genstand for almindelig omtale i dagspressen. Der arbejdes i hovedsagen med 3-rækkede læbælter af løvtræ i nord-sydgående retning med en afstand mellem læbælterne på 250—400 m og med samtidig udskiftning ved hjælp af mekaniseret materiel af de mange gamle nu udlevede hvidgranhegn, der hidtil har domineret det pågældende område.

Også andetsteds, på Brande og Nr. Snede-egnen, ved Tarm, ved Ulfborg og ved Varde, er der planlagt og til dels påbegyndt arbejder efter de nye retningslinier.

Under forhandlingen efter beretningerne blev der fra flere medlemmers side givet udtryk for, at kontakten til de landøkonomiske foreninger måtte forstærkes, og såvel direktør *Fr. Heick*, Hedeselskabet, som formanden for De jyske Husmandsforeninger *Hans Larsen-Ledet* gav tilslutning til disse tanker.

Gustav Kaasgaard, Herborg, tildeltes Krøiers legat, medens gdr. *Poul Pedersen* og *hustru*, Smerup, Thy, hædredes med foreningens sølvbæger.

Til bestyrelsen genvalgtes konsulent *Martin Sørensen*, Esbjerg.

Ved mødets begyndelse havde formanden udtalt mindeord om foreningens mangeårige formand *Laust Nørskov*, om direktør *C. E. Flensborg*, forstassistent *N. Nielsen* og gartner *Kr. Pedersen*, der var afgået ved døden i årets løb, og forsamlingen hyldede disse mænds minde ved at rejse sig.

Hedeselskabets Centralplanteskole

Det er i år 25 år siden Tvilum Skovgaard blev købt

Fra Hedeselskabets årsberetning gengives her, hvad direktør *Fr. Heick* fortalte om Centralplanteskolen.

Det er i år 25 år siden, Hedeselskabets centralplanteskole*) blev oprettet,

*) *Tvilum Skovgaard* med godt 24 ha og en fin besætning blev købt i 1942 for 110.000 kr. I dag er arealet udvidet til 37 ha og ejendomsskylden er 425.000 kr.

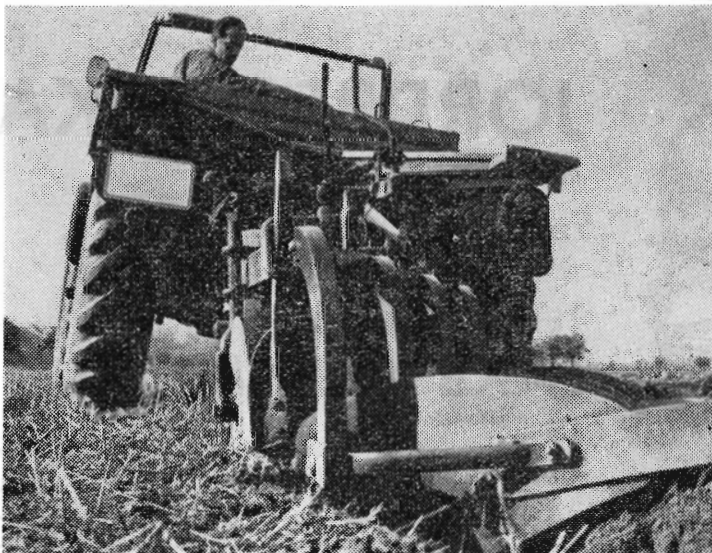

Stuehuset til centralplanteskolen i Tvilum.

og det vil derfor være rimeligt at se tilbage på de forløbne år og eventuelt gøre op, om den stedfundne udvikling har været heldig eller ikke.

Der er i perioden udleveret henimod 300 mill. planter, hvoraf over 100 mill. har været indkøbt i andre planteskoler. Det er naturligvis tal, der fortæller noget, men dog ikke før de sættes i relation til de producerende og forbrugende virksomheder.

I 40-erne blev omtrent alt arbejde i planteskolen udført med håndkraft, men omtrent parallelt med den maskinelle udvikling, der efter krigsårene foregik inden for landbruget, skete der inden for planteskolerne en lignende udvikling, som ganske ændrede arbejdsforholdene. De, der har kendskab til planteskolearbejdet, som det blev udført for 25 år siden, vil huske, at det var et kæmpearbejde at dække sand på frøbedene, hvad enten det var med håndtrukken sandstrømaskine, eller det var med små ståltrådssolde, at det var en kraftpræstation at trække ask op af jorden, når de var løftet med en hesttrukken planteløfter, at det gav vabler på hænderne og fødderne at bruge en priklespade dag efter dag. Ved indførelse af traktoren med de mange specialredskaber, som i dag forefindes sindrigt konstrueret og som stadig forbedres (såmaskine, planteløfter, furemaskine, sandstrømaskine, rodstikningsskær m. m.), ved anvendelse af kemiske midler til ukrudtsbekæmpelse og jordsterilisering og med det voksende kendskab til træfrøes rigtige behandling og til gødnin-

Unimog 406 med 4 furet plov. Se selv, hvor godt udsyn man har bagud.

Spænd Unimog for Deres plov! De vil blive forbavset over, hvor godt og sikkert den plojer.

Ja, netop på de sværeste jordstykker beviser Unimog'en hvor godt og sikkert den plojer. Også med 4 eller 5 furet plov. De 78 HK i Unimog 406 bliver nemlig overført helt uden krafttab til jordoverfladen. Fordi Unimog har firehjulstræk på fire lige store hjul.

Den er den første traktor med helt ideel vægtfordeling. 2/3 på forakslen og 1/3 på bagakslen. Når man så monterer et svært redskab, bliver vægten ligeligt fordelt på alle 4 hjul. Det giver fremragende præstationer i alt slags terræn. Og så har den differentialespærre i begge aksler! En velafstemt gearkasse (med op til 20 gear) sørger for en hvilken som helst arbejdhastighed, man har brug for. Fra 80 meter i timen til 65 kilometer i timen.

Også det rummelige lukkede førerhus, hvor man sidder godt beskyttet mod regn og slud er et stort plus. Det er forsynet med anatomisk korrekt udformede sæder med mange indstillingsmuligheder (i højden, i længden og i ryglænets hældning), og et effektivt varme- og ventilations-

Unimog med marksprøjte. Arbejdsbredde op til 20 m. Tanken på laddet rummer 1000 ltr.

man ikke engang gøre i mange dyre personvogne.

På laddet har De god plads til maskiner, såsæd, ammoniak eller andet gods, der skal transporteres. For der er god plads på en Unimog,

Unimog med fræser. Et rationelt redskab.

Den laster op til 2 tons og kan leveres med 3-vejs tip. Unimog er den eneste traktor med et fast tag, og dermed den eneste traktor der giver Dem mange yderligere anvendelsesmuligheder.

En alsidig specialist.

Det lyder som et paradoks, men har man først en Unimog, så må man indrømme, at det er rigtigt. Den kan

nemlig væsentlig mere end at pløje godt. Den kan trække en mejetærsker, den kan bruges til ammoniaknedfældning, til skadedyrsbekæmpelse, den kan grave, læsse, fræse, hakke

Bedst mulig oversigt fremover. Ideel til arbejde med frontmonterede redskaber og i høje afgrøder.

og meget mere. Altsammen på en usædvanlig økonomisk måde. De kan vælge den Unimog, der passer Dem bedst, med 38, 46, 60 eller 78 HK.

Den indtjener hurtigt mere end den har kostet.

Unimog er den mest alsidige traktor til det rationelt drevne landbrug. (Rent bortset fra, at den også er den mest komfortable!) Og den, der har en alsidig traktor får mere fra hånden (på kortere tid). Unimog er ualmindelig økonomisk at arbejde med. Det vil De hurtigt kunne se på Deres regnskab.

JORDBRUGSKALK

fra vore værker i

Faxe. Hadsund. Svenstrup J.

AKTIESELSKABET

FAXE KALKBRUD

Jordbrugskalkafdelingen

Frederiksholms Kanal 16 København K Telefon Minerva 75 00

Rødkjærsbro Cementvarefabrik v. J. T. Birk

Telefon Rødkjærsbro (076 - 5 91 11) 14

FORLANG TILBUD

Fører kun Δ mærkede varer

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres på lager

SKOVPLANTER - LÆPLANTER - HAVEPLANTER

SKÆRBÆK PLANTESKOLE

Skærbæk . Telefon (047) 5 12 50*

Tilsluttet Herkomstkontrollen med skovfrø og -planter
Plantekatalog tilsendes gerne på forlangende

Mejeriernes og Landbrugets Ulykkesforsikring

Gensidigt selskab ★ Oprettet 1898

Henvendelse til kredsens tillidsmand eller til hovedkontoret:
Vester Farimagsgade 19 . København V . Telf. (01) 15 03 50

Ellidshøj Kridt- og Kalkværk

ved C. M. Christensen . Århus
Telefon: Ellidshøj (08 - 11 93 11) 4
og Århus (06) 12 76 33

Fabrikation af
jordbrugskalk og
foderkridtmel

Dansk Brandforsikringselskab

VERMUND

af 1904 Gensidigt selskab

Bygninger og løsøre
Virkefelt over hele landet

Hovedkontor:
Banegårdsplass 4 . Århus

Røde drænrør

fra 2"-12" haves altid på
lager. - Forlang tilbud.

»SOFIENLUND«
TEGLVÆRK

Tlf. Ulstrup (064 - 4 81 11) 10

Varde Bank

Esbjerg afdeling

Kongensgade 62 og
Fiskerihavnen

- ★ Reservedele
- ★ til
- ★ alle
- ★ fabrikater
- ★ motorsave
- ★ hos

Erik Dalsgaard

SØNDERBROGADE 24. VEJLE. TLF. (0581) 5201

AALBORG
AKVAVIT

gens rigtige anvendelse, er arbejdet i en forstplanteskole i dag lettet ganske betydeligt, og planternes kvalitet er blevet bedre.

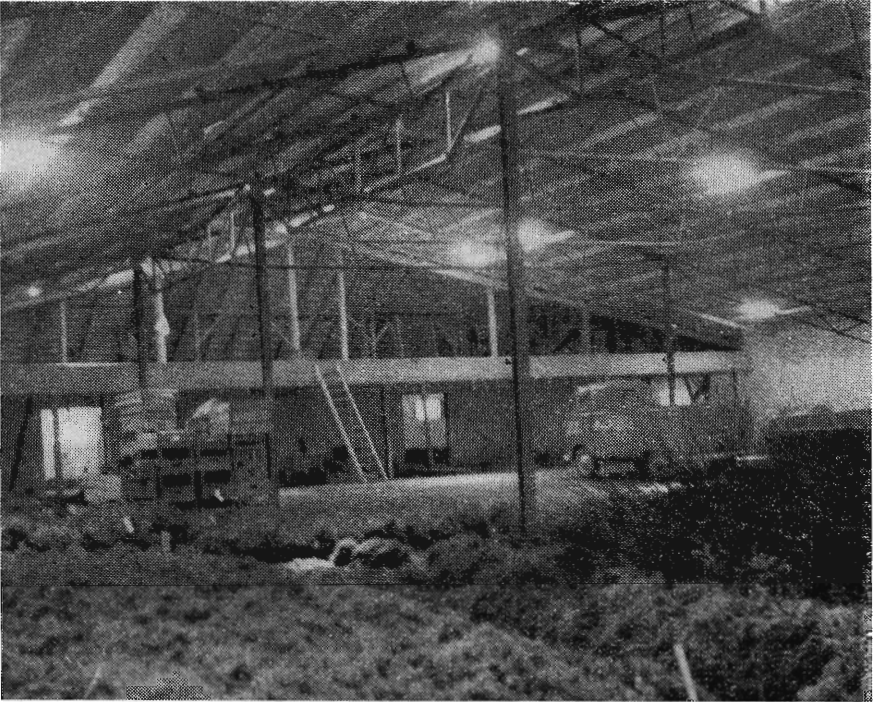
Timelønnen i planteskolerne er naturligvis ændret noget gennem de 25 år. Dengang svarede en timeløn til 31 rødgranplanter, i dag til 51. Heraf kunne man fristes til at tro, at det er blevet billigere at producere planter, men i virkeligheden er det, man har opnået: en lettelse af arbejdet og bedre kvalitet. Den illustrerede forskel må fordeles ligeligt på en højere timeløn og større udgifter til maskiner og administration.

Planternes kvalitet er blevet bedre. Det skyldes dog ikke udelukkende de bedre redskaber, men nok så meget den gode kontakt, der har været mellem planteskole og plantemodtager. Centralplanteskolen blev i sin tid oprettet for at sikre det nødvendige antal velegnede planter til læplantningen (beskæftigelsesforanstaltningerne). Ved at lytte til arbejdslederens og inspektørens kritik og ved at sætte sig ind i de vanskelige forhold, hvorunder læplantningsarbejdet foregik, udvikledes hos planteskolen en bedre forståelse af, hvilke plantearter, størrelser, kvaliteter og efterhånden også provenienser, der var hensigtsmæssige under de givne forhold.

Denne udvikling kan iøvrigt også spores i »tilskudspriserne«, hvor der endnu i begyndelsen af 40-erne blev set stort på plantestørrelse og -kvalitet. Man kunne dengang ikke regne med at få planter, der svarede til prisen. Bestilte man således elm, kunne leverandøren uden risiko udlevere en ukurant vare, fordi der i listerne ikke fandtes bestemte betegnelser for størrelse og alder. Dette forhold ændredes 1945—46, og kravene til bedre kvalitet er senere blevet yderligere skærpet.

Udleveringen af planter til læplantningsarbejderne har ændret sig i gunstig retning, navnlig i de senere år. Tidligere kom arbejdsledelsen ofte ud for, at en planteordre blev effektueret fra flere planteskoler, hvilket medførte, at arbejdslederen måtte være i stadig kontakt med den lokale jernbanestation, så han kunne hente planterne, efterhånden som de kom. Til denne ulempe kom det minus, at kontrollen med plantebehandlingen og kvaliteten forflygtigedes. Man stillede derfor efter at centralisere planteudleveringen, så hver plantemodtager kunne modtage hele planteordren på én gang. Det var derfor et stort plus, da det lykkedes at få opført en rummelig pakkelage, så store antal planter kunne opbevares under ekspeditionen på betryggende måde. En lade på 1.000 m² opførtes på Tvillum Skovgaard 1960, og når man tænker på, at man i en travl forårssæson kan komme ud for, på samme dag, at skulle afsende 5—6 fuldtlastede biler med planter, må man i dag undre sig over, at det har været muligt tidligere at gøre det samme, da man var henvist til at stable planterne uendørs med ringe beskyttelse mod udtørring og frost.

Det er interessant at følge variationerne af forbruget af de enkelte plantearter gennem den relativt korte periode. Interessen for plantning af rødgran, ædelgran, sitkagran og eg har omtrent været uforandret, mens tallene har svinget meget for andre arters vedkommende. Hvor vi tidligere leverede 1 mill. om

Kig ind i pakkehallen med 1000 kvadratmeter gulvflade på centralplanteskolen i Tvillum.

året af hvidgran, contortafyr, skovfyr og tjørn, er vi i øjeblikket nede på et forbrug på 100—200.000. Størst udslag er der for skovfyrrens vedkommende, hvoraf der et enkelt år blev udsendt 1,1 mill. — mod 50.000 i år! Den tidligere så meget anvendte læplante: Seljerøn er sunket tilbage i ubemærketheden, idet der i dag kun bruges 1/10 af det, der blev plantet for 10 år siden. — Der kan skrives historie over disse bevægelser i planteforbruget (beskæftigelsesforhold, formindsket tilskud m. v.), og man kan læse klart af tallene, at »modeplanter« er et håndgribeligt problem.

Mange tidligere ikke anvendte plantearter er efterhånden indgået som en fast bestanddel i planteproduktionen: *Amelanchier spicata*, *Malus sargentii*, *Cotoneaster bullata*, *Alnus viridis*, *Sorbus latifolia* — og mange arter er under afprøvning. Det er naturligvis mere kompliceret både for planteskolerne og plantningsfolkene at skulle arbejde med et stort antal plantearter, men med den udvikling, der i øjeblikket foregår på læplantningens område — hvor man tilstræber at skabe varige og virkningsfulde nord-syd gående blandede læbælter af løvtræer, hvis sammensætning man endnu ikke er helt klar over — er det utvivlsomt en nødvendighed endnu nogle år at beholde de mange arter.

Betydningen af at anvende lætræer af den rigtige proveniens (herkomst) er siden 1950 blevet klar for de implicerede parter. De krav, man stiller til en læ-

plante, må være af en anden art end dem, man stiller til en skovplante. Hårdforheden har vel den største betydning, og det gælder derfor om at bruge plantemateriale, der stammer fra træer eller buske, som har vist god evne til at vokse og udvikles under lignende forhold, som man byder læplanterne.

Der arbejdes ihærdigt på at finde frem til disse specielle bevoksninger, og man er da også et godt stykke på vej for følgende arters vedkommende: sitkagran, skovfyr, eg, tjørn, birk, bøg og rødæl.

I en planteskole er frøbedene basis for hele produktionen. Der bruges årlig store mængder træfrø til udsåning, og da frøet både er dyrt og ofte vanskeligt at få til at spire, er det ikke underligt, om enhver planteskolemand får interesse for træfrø. Denne interesse gav sig på centralplanteskolen udslag i mindre såningsforsøg, der startede 1946, og som efterhånden udviklede sig til egentlige spiringsforsøg. I 1954 oprettedes en speciel bygning, der rummede forskelligt apparatur til frøbehandling og spiringsundersøgelser, og det viste sig meget snart, at såvel planteskoler som frøfirmaer var interesseret. Der udføres årligt gennemsnitlig 700 rutineundersøgelser af træfrø, samtidig med et forsøgsarbejde, der bl. a. går ud på at finde frem til metoder til rigtig flerårig opbevaring af træfrø.

For at sikre sig en jævn forsyning af plantemateriale må man have en jævn forsyning af egnet frø. Desværre bærer træplanter ikke frø hvert år, og det er da en vigtig ting at kunne opbevare frø fra gode frøår til frøfattige år. Til dette formål blev 1954 indrettet to kølerum på Hedeselskabets centralplanteskole på ialt 90 m³ — og kapaciteten blev i år forøget med 90 m³ med særligt henblik på opbevaring af agern.

L I T T E R A T U R ★

»LYNG« AF SALOMON FRIFELT

2. udgave, ill. af Marie Hjuler.

Den udgave af *Salomon Frifelts* »Lyng«, der nu er genudsendt hos Rosenkilde og Bagger, overrasker. Dels med at der virkelig er gået 50 år siden Salomon Frifelt debuterede med denne bog, og dels med at den i dag læses med måske endnu større glæde, end da den udsendtes i 1918.

Undertitlen er »Blade af hedens krønikebog« og det passer godt til indholdet og hele bogens stemning. Der er gammeldags stærke toner og handling i de seks fortællinger bogen rummer, de er fortalt med jysk enkelhed og lune, måske med lidt rigeligt af sjældne ord, der i hvert fald i de senere år næppe har været dagligsprog i vestjysk dialektbrug. Det er de historier, der gang på gang er læst højt i forsamlingshuse eller i hjemmene: »For slægtens skyld«, »Hr. Parkovs prædikestol« og ikke mindst den afsluttende »Klinksmøden«.

Det er Salomon Frifelt, når han er bedst. Hans debutbog bør bringe gyldne laurbær til hans 50 års forfatterjubilæum i hjemmet i Ølgod. Mange vil sige ham tak for hans omfattende, så specielt jyske forfatterskab.

I få ord — ★

Efter 45 års forløb

Gårdejer *K. A. Bundsgaard*, Kirkely, Gesten, har gennem 45 år virket som Hedeselskabets forretningsfører i Gesten distrikt. Dette er det længste åremål i Hedeselskabets historie, hvor den samme mand har varetaget et sådant hverv.

Hr. Bundsgaard har nu ønsket at blive afløst og forretningsførerhvervet er herefter overtaget af fhv. gårdejer *P. J. Skjøde*, Bækkevej, Gesten.

A/S Egeris plantage ved Vorgod giver i år 10 % i udbytte. Formanden, direktør *H. K. Skak*, forelagde driftsregnskabet, der balancerede med 18.478 kr.

A/S Tolne skovs driftsregnskab for 1966—67 balancerede med 640.600 kr. med et overskud på 60.900 kr. Proprietær *Palle Olesen*, Korsholm, genvalgtes som formand.

Lodsejerne vil alle være med til læplantningen

På et møde sidst i juni gav 47 lodsejere tilslutning til udbygning af det nye læplantningssystem, man i længere tid har arbejdet med på egnen mellem Brande og Thyregod. Det vil sige, at alle de lodsejere, der berøres af planen er gået ind for dens gennemførelse.

Hedeselskabet påtager sig arbejdet med rydningen af de gamle hegn, udfører jordarbejdet, planter og foretager renholdelsen de første år. Lodsejerne skal fjerne de ryddede hegn (som næppe i øjeblikket kan omsættes i penge), og de skal hegne for dyrene og skal i øvrigt stille de nødvendige arealer til rådighed. Staten yder et tilskud til planterne, så lodsejerne skal betale 60 pct. af plantepriisen eller 60 øre pr. løbende meter hegn.

Læplantningen mellem Brande og Thyregod bliver et lille skoleeksempel på, hvordan opgaven kan løses i samarbejde mellem Hedeselskabet, staten og lodsejerne, men det forudsætter, at lodsejerne er enige.

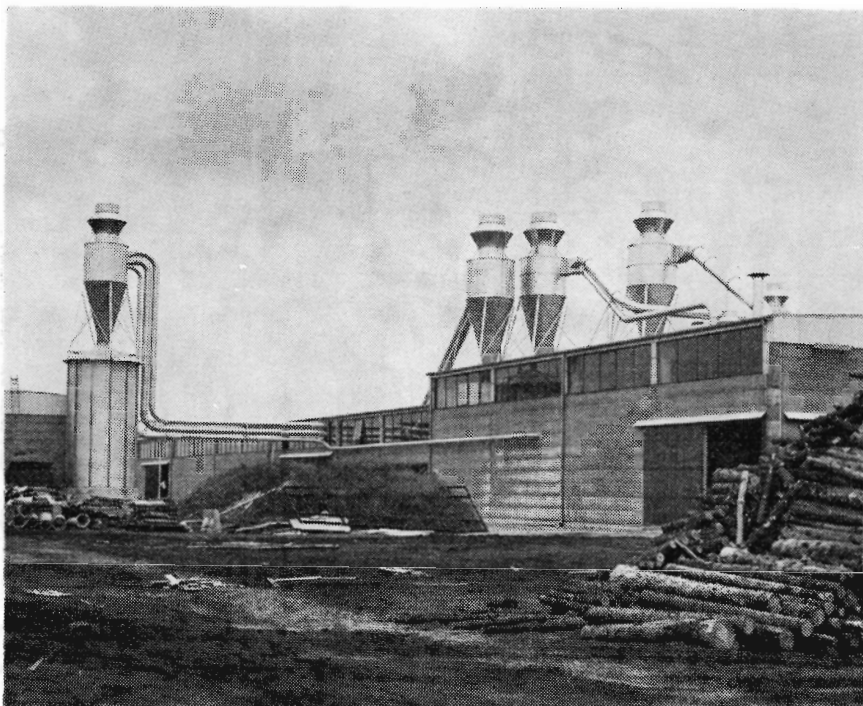
Et tremands-udvalg, der skal lede foreningsarbejdet, kom til at bestå af *Niels Mortensen*, Arvad, *Verner Sørensen*, Grarup, og *Evald Iversen*, Nr. Egs-gaard.

Niels Mortensen tolkede lodsejernes tak til *Mathias Mathiasen* for det grundige forberedende arbejde.

I juli måned var der næsten overalt i Midtjylland — Grindsted-Herning-egnen — voldsomme angreb af bladhvæpse-larver. Angrebet satte i starten navnlig meget hårdt ind over for contorta'erne, oplyser skovrider *Bundesen*, Grindsted.

I august igangkørtes den nye spånpladefabrik i Holsted under navnet *A/S Presto Træforædling*. Ifølge oplysninger til Dansk Skovforening sigtes der mod produktion af byggelementer, men indledningsvis vil man dog fremstille spånplader til traditionelle formål. Årsforbruget af træ er budgetteret til ca. 50.000 rm, hvoraf 50 % løvtræ, herunder også eg.

Initiativet til fabrikken er taget af ejeren af den nærliggende *Klelund plantage* grev *Moltke Huitfeldt* og som direktør og driftsleder er ansat hr. *Dalsgaard-Nielsen*.

Nordisk Skovunion har valgt overdirektør *M. Lappi-Seppälä*, Finland, til unionens næste præsident. Statsskovdirektør *Hakon Frølund*s funktionstid som unionens præsident udløber i år. Den næste nordiske skovkongres vil finde sted i Finland i 1970.

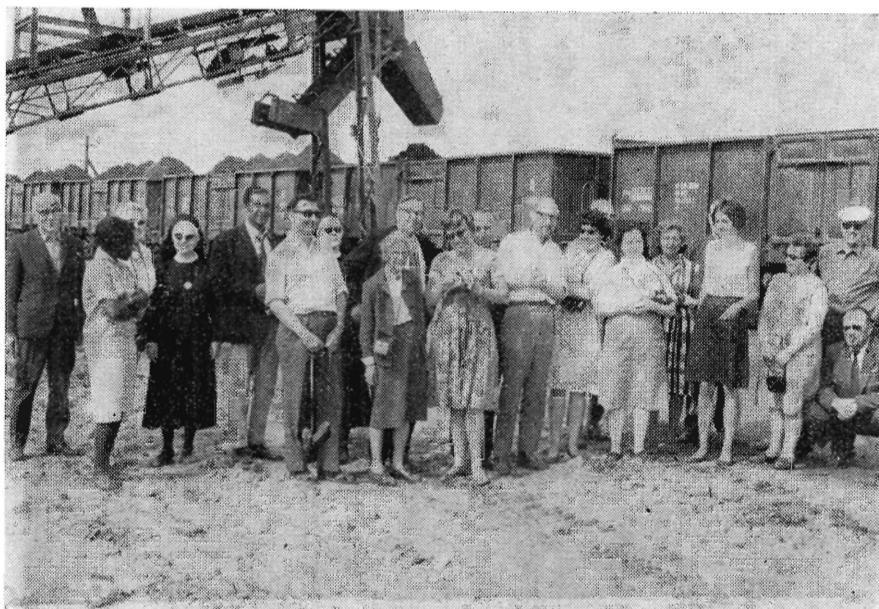

Statssekretær, professor *Hans Kristian Seip*, er udnævnt til norsk statskovdirektør fra 1. juli 1967.

Dansk Skovforening har på sin generalforsamling i stedet for skovrider *Chr. Smith*, Korselitze, der efter at have siddet i bestyrelsen i 28 år ikke ønskede genvalg, nyvalgt skovrider *J. Estrup*, Kongsdal ved Holbæk.

En kreds af geografistuderende fra Universitetet i Groningen var den 19. juni under Hedeselskabets førerskab på en rundtur i Midtjylland og besøgte bl. a. Skjernå-deltaet og brunkulslejerne ved Søby.

Vestjyllands Mergelforsyning

Det store mergel- og kalkselskab, *Vestjyllands Mergelforsyning*, havde til sit årsmøde i Houborg meget stor tilslutning. Formanden gårdejer *Trier Højs* beretning fortalte om et stort år, hvor der var solgt mergel for 380.000 kr. og kalk for 1.093.000 kr. Et overskud på 214.000 kr. vil blive anvendt til nyanskaffelser og rationalisering af værkerne, men da dette ikke slår til, vil et supplerende banklån blive optaget.

Beretningen foranledigede en interessant diskussion om mergel kontra kalk, hvor de nyere undersøgelser om mergelens indhold af værdifulde følgestoffer også blev genstand for omtale. *Karl Bloch Nielsen*, Billum, fik regnskabet godkendt og alle valg var genvalg.

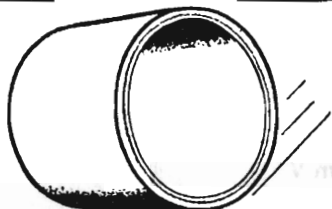

Herning kommune planlægger en ny bydel

nord for Herning omkring de erhvervede Gullestrup-arealer. Byplanlæggeren *P. Bredsdorff* og hans medarbejdere har brudt med alle gængse ideer og formet nogle ret opsigtsvækkende udkast, som man vist kan regne med bliver ført igennem. Boligbebyggelsen bliver helt utraditionel med meget store grønne områder, små søer o. lign. Det er således tanken, at der skal gennemføres læbælter i hele arealet, der nærmest vil få skovkarakter. Læbælterne bliver hver ca. 1 km lange med en bredde på 80—100 meter, d. v. s. at der »beregnes« 150 kvadratmeter pr. indbygger i den nye bydel. De nye skove anslås at ville koste ca. 3.000 kr. pr. ha, de skal præges af løvtræer i blanding og vedligeholdelsen anslås til ca. 100 kr. pr. ha pr. år.

AARHUUS PRIVATBANK

Stiftet 1871 - ÅRHUS . KØBENHAVN

**BETONRØR
BETONFLISER
BETONKANTSTEN**

VESTJYSK TRÆLASTHANDEL

VARDE BETONVAREFABRIK

HÅKON KUNØE — AAGE PEDERSEN — TLF. VARDE (052) +2 15 99

**MODERNE HAVEREDSKABER
DER LIGGER GODT I HAANDEN**

**SUPER LET-
VÆGTSSKOVLN
»ZINCKLET«**

GØR ARBEJDET LET

LET MEN STÆRK SKOVL

FAAS OGSAA MED
STØVLEBESKYTTER

DEN ER RIGTIG

NR. 202 K

**ZINCK
GODTHAAB**

**Drænrør
Mursten
Tagsten
Romadæk**

Bjødstrup Teglværk	Gjern Teglværk
Bøgild Teglværk	Lynghøjs Teglværk
Feldborg Teglværk	Lysbro Teglværk
A/S De forenede Tegl- værker	Paarup Teglværk
	Vinderslevgaard Teglværk

**TEGLVÆRKERNES SALGSKONTOR
SILKEBORG** a. m. b. a. - Torvet 14 - Tlf. (068 1) 1200*

Husmandsbrandkassen for Danmark

Husmændenes ulykkes- og ansvarsforsikring

Nørre Voldgade 16 - København K

**ROTTER ELLER MUS
RATIN**

Virginiavej 11, Kbhvn. F · (01) 34 38 80

Petersværk Betonvare-Industri

Nørresundby . Telefon 12 10 55 (kaldnr. 08)

Alt i betonvarer efter D. S. 400
Renseanlægget »Ringtanken« (Dansk patent nr. 59820)

**Viborg
Papir-
Comp.**

Papir & papirvarer
en gros
Bogtrykkeri
Kontorforsyning

Sct. Mathiasgade 31-33
Telefon Viborg (076 1) 802 - 803

Røde drænrør

D. S. nr. 403, syrefast kvalitet

Fredenshøj Teglværk

Aabenraa . Telf. (046) 2 21 27

**HOLSTEBRO
BETONVAREFABRIK**

v/ ingeniør Anders Poulsen

Holstebro telf. (074) 2 00 03

Alt i betonvarer

indenfor

Dansk Ingeniørforenings

normer

Trifolium Frø

KØBENHAVN

RANDERS

CREDITKASSEN FOR LANDEJENDOMME I ØSTIFTERNE

(Landcreditkassen)

Lån mod 1. prioritet i landbrug, skov- og havebrug
samt grundforbedringslån

Anker Heegaardsgade 4 . København V

Prima drænrør

FYNS TEGLCENTRAL

Stenstrup og Odense Teglværkers kontorer
STENSTRUP - Telefon (09) 26 10 19*

Betonvarer og Iso-dæk
Lecablokke og -mursten
Mørtel, sten og grus

A/s MARIUS ØDUM

Randers . Telf. (064) 2 04 00

Betonvarer efter
Ingenlørforeningens normer

BETONKLINKER
til
**HULMURS- OG
STALDISOLERING**

A/s FISKBÆK

BETONKLINKEFABRIK
TELEFON HERBORG 12

Hulkjærhus Planteskole

Rødkjærsgade

Telefon Ans (068 - 7 91 11) 25

PLANTER TIL SKOV
LÆHEGN OG HAVE

J. C. Halvorsen & Sønner

Krogsgades Cementstøberi
Kontor: Augustenborggade 11
Århus C . Telf. (06) 14 59 99

Frøaviscentret

HUNSBALLE

Telf. Holstebro (074) 2 05 33

Frøavl og frøhandel

A/s Skive Grundlagt
Markfrøkontor 1896
Telefon Skive (075 1) 94
FRØAVL FRØHANDEL

PALUDANS Planteskole A/s

KLARSKOV

Skovplanter, allétræer,
hæk- og hegnsplanter
Forlang prisliste

Telefon Klarskov (03 782) 9

Elementbroer - Jernbetonspunsplanker

Specielle emner efter opgave Alt i betonvarer efter D. S. 400

Ringkøbing Cementvarefabrik - Telf. (073) 2 16 00

Videbæk Cementvarefabrik - Telf. 214

N. SKYTTE

A/s **FRØCONTORET**
KOLDING

Telefon (055) 2 43 44

FRØAVL
FRØHANDEL

FORLANG
„ODIN“
ØL

FINESTE KVALITETER

VANDINGSANLÆG

Omg. levering

Ønsker De?

- ★ Gennemført kvalitet
- ★ Lette og stærke rør
- ★ De hurtige og robuste koblinger
- ★ Sprinklere, der vander jævnt
- ★ Sagkyndig og reel projektering
- ★ Anlæg, hvortil reservedele hurtigt kan skaffes,
- ★ fordi det er dansk arbejde -

DANSK VANDINGS INDUSTRI
Snoghøj pr. Fredericia tlf. (059) 5 22 11

Henvend Dem
om brochure
og tilbud

PETERSEN & PEDERSEN

VIBORG

Telefon (076 1) 195 og 1325

Alt i elektricitet

Stenvad Cementstøberi

Tlf. Stenvad (063 - 8 24 11) 6

Arnold Westmark

Alle Δ mærkede rør
ALTID LEVERINGSDYGTIG

Træplanter til have og kirkegård,
mark og skov.
Plantegræs.

Lomborgs Planteskole

Granhøj v. Aalborg

Tlf. 12 01 01 Tlf. 13 40 40

Stort farveillustreret
katalog
sendes gratis
på forlangende

Aktieselskabet
L. HAMMERICH & CO.
Specialforretning i bygningsartikler
Grundlagt 1854. Tlf. 12 71 55 (3 lin.)
Århus

Aktieselskabet MIDTBANK, Herning

10.30-12.30, 14.30-17.00

Telf. (07) 12 42 22 - 12 22 21 -
12 33 15

Skive Cementstøberi

Knud Østergaard
Telefon (075 1) 921

NORMRØR
med garantimærket Δ
Imprægnering Brøndrør

- ✧ Hurtig
- ✧ service
- ✧ er
- ✧ god service
- ✧ bedst fra

Kjellerup Betonvarefabrik ved J. T. Birk
Tlf. Kjellerup (068) 8 10 45. Efter kl. 17: Tlf. Rødkjærsbro (076 - 5 91 11) 14

Fører kun Δ mærkede varer.

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres. Forlang tilbud.

A/S **Erik Dalsgaard**
SØNDERBROGADE 24. VEJLE. TLF. (0581) 5201

Vi har alle vore servicevogne
monteret med radioanlæg

Midtjydske Teglværkers Salgskontor S. m. b. a.

Alle størrelser i drænrør leveres
Telefon Viborg (076 1) 1330

CLOC

Hvilken traktor er den bedste for Dem?

(-der er tre at vælge imellem!)

Ved valg af traktor er det nødvendigt kritisk at gennemgå såvel traktorens konstruktion som udstyr for at finde den ideelle traktor. Den ideelle traktor har naturligvis

- korrekt styrke i forhold til vægten
- 12 fremgear + 4 baggear med kørehastigheder fra under 1 km i timen til omkring 28 km i timen
- 10 kørehastigheder til markarbejdet, heraf skal 4-5 kørehastigheder være i mejetærskerområdet
- Flertrinns-kraftudlaget skal kunne arbejde med 540 omdrejninger ved såvel høje som lave motoromdrejninger, ligesom også 1000 omdrejninger skal kunne opnås
- Kraftigt, indstillelig trækboom
- let betjening af fire hydrauliksystemer: 1) højdekontrol 2) automatisk dybdekontrol 3) T.C.U. trinløs vægtvover-

føring (100% sikker trækraft) og 4) fremmede cylindre

- Justerbar sænkeventil
- mekanisk redskabs-lås
- differentialspærre
- håndbremse
- kraftigt, indstilleligt, af-fjedret, polstret førersæde med ryglæn
- stor frihøjde
- korrekt dækmontering
- styrsikker, rummelig beskyttelsesbøjle
- titalende form og farver.

Hele dette ideelle udstyr og endnu mere er standard-udstyr på DAVID BROWN traktorerne, der ydermere leveres til markedets fordelagtigste priser!

Hvilken model er så den bedste for Dem? Det afhænger af, hvor mange HK (DIN) De har brug for på DAVID BROWN traktoren! Der er tre traktorer at vælge imellem!

DAVID BROWN 1200, 68 HK (DIN), kr. 27.800,- + 10% merværdiafgift kr. 2.780,- = kr. 30.580,-
DAVID BROWN 990, 56 HK (DIN), kr. 22.600,- + 10% merværdiafgift kr. 2.260,- = kr. 24.860,-
DAVID BROWN 880, 47 HK (DIN), kr. 19.950,- + 10% merværdiafgift kr. 1.995,- = kr. 21.945,-

P.S.: Husk at merværdiafgiften er fradragsberettiget!

Står De over for køb af traktor - nu eller senere - bør De af egen interesse forlange den informative DAVID BROWN - farvebrochure (og en demonstration, hvis De ønsker det) enten hos en af de 70 DAVID BROWN-forhandlere eller en af vore salgsspektorer.

A/S LANTRACO

ROSKILDE - TELEFON (03) 35 54 50
Datterselskab af DAVID BROWN Tractors Limited

SALGSINSPEKTØRER

Dr. Christoffersen, Aalborg, (06) 13 51 23 - Jørn Olsen, Silkeborg, (06) 82 25 32 - W. Grønnegaard Hansen, Søra, (02) 83 18 18 - Erik Frederiksen, Glostrup, (01) 98 24 08 - Høje Jørgensen, Torkildstrup, (03-406) 144

